

DRUŽINSKI TEDNIK

Zrno do zrna pogacha,
kamen do kamna palača.

Slovenski rek.

Leto XIII.

V Ljubljani, 22. maja 1941.

Štev. 21 (605)

DRUŽINSKI TEDNIK

Izhaja ob četrtih. Uredništvo in
uprava v Ljubljani, Miklošičeva 14/III.
Poštni predel: št. 345. Telefon št. 33.32.
Račun poštne bralnice v Ljubljani
št. 15.398. — Rokopisov ne vracamo.
nefrankiranih dopsov ne sprejemamo. Za
odgovor je treba priložiti za 3 din znak.

NAROČINA

1/4 leta: 20 din. 1/2 leta:
40 din. Vse leto: 80 din.
V Italiji: na leto 40 lit.
v Franciji: 70 frankov.
v Ameriki: 2½ dolarja.
Drugod surazumno. — Na-
ročino je plačati vnaprej.

ČENE OGLOSOV

V tekstnem delu: enostolpna petitna vr-
ste ali: njen prostor (visina 3 mm in širina
55 mm) 7 din; v oglašenem delu 450 din.
V dvobarnem tisku: cene po dogovoru.
Nottle: beseda 2 din. Mali oglasi:
beseda 1 din. Oglašeni davek povsod je
posebej. Pri večkratnem narociju popust.

Danes:

Italijanščina za Slovence

(Gl. str. 9.)

V nedeljo dne 18. t. m. je hrvatsko odposlanstvo s poglavnikom dr. Antonom Paveličem na čelu priselo v Rim in ponudilo krono kralja Zvonimira enemu izmed Savojskih princov. Poglavar Savojske dinastije, Vel. Kralj in Cesare Viktor Emanuel III. je imenoval svojega nečaka Aimona di Savoia Aosta vojvodo Spoletskega za hrvatskega kralja.

Rimske množice, zbrane pred kraljevsko palačo na Kvirinalu, so novico sprejele z največjim navdušenjem in pozdravlja hrvatsko odposlanstvo. Prav tako so z veseljem sprejeli vest tudi na Hrvatskem, kjer je novica o imenovanju Spoletskega vojvode za hrvatskega kralja zbudila najgloblji vtis in zadovoljstvo hrvatskega naroda. Vojvoda Spoletski je postal ustanovitelj nove hrvatske dinastije, ki bo nosila staro kruno srednjoveškega hrvatskega kralja Zvonimira. Kakor je kralj Zvonimir sprejel svojo kruno iz večnega mesta Rima, tako jo je zdaj novi ustanovitelj hrvatske dinastije sprejel iz rok italijanskega Kralja in Cesara kot simbol priznanja hrvatske svobode, neodvisnosti in teritorialne nedotakljivosti.

S priključitvijo Hrvatske v življenjski prostor Kraljevine Italije se je začela nova zgodovinska doba hrvatskega naroda. Naslonitev Hrvatske na veliko Italijo ne ustrezata samo interesom Osi na tem prostoru, temveč tudi političnemu položaju Hrvatske in vzorom poglavnika dr. Paveliča.

Pri svečanem imenovanju vojvoda Spoletskega za hrvatskega kralja so bili poleg vladarja raznoci tudi princ Piemontski, Duce in zunanjji minister Ciano. Ko je poglavnik dr. Pavelič predstavil člane odposlanstva, je delegacija sprejela v posebnih dvoranah hrvatske kraljice, vojvodinje Spoletske. Hrvatska delegacija je odšla tudi v Pantheon, kjer je položila vence na grob Savojskih vladarjev.

Nato se je hrvatska delegacija, ki so jo ves čas navdušeno pozdravljale množice, zbrane na Beneškem trgu, podala v Duecejevo delovno sobo in tam podpisala tri pogodbe: pogodbo o mejah, pogodbo o jamstvih in pogodbo o vojaškem sodelovanju, ter na koncu sklepni protokol.

Pogodba o mejah določa, kje bo potekala meja med Italijo in Hrvatsko. Priložen je tudi potrebeni zemljevid. Pogodba določa tudi sklep posebne konvencije, ki se bo nanasa na upravno ureditev mesta Splita s predmestji in Kaštelom, kakor tudi otoka Korčule. Posebna komisija bo čimprej na terenu določila meje. Pogodba stopi v veljavo s podpisom.

Italijanska in hrvatska vlada sta tudi ugotovili, da sta z določitvijo meja ustvarili trden temelj za medsebojno tesno sodelovanje. Ker ima Italija trden namen, podpirati Hrvatsko pri njenem napredku in razvoju, sta obe državi sklenili, da bo Italija prevzela jamstvo za hrvatsko politično neodvisnost in njen teritorialno nedotakljivost v sporazumu z drugimi prizadetimi državami. Hrvatska vlada se bo lahko poslužila italijanskih Vojskih Sil za ureditev in izvezbanje svojega vojaštva. Obe vladi se obvezujeta, da bosta čimprej sklenili posebne sporazume glede železniškega in pomorskega prometa, glede ravnanja z državljanji ene države na področju druge in glede ostalih pravnih zadev med obema državama. Pogodba o jamstvih stopi v veljavo s podpisom in je veljavna za 25 let.

V pogodbi o vojaškem sodelovanju se hrvatska država obvezuje, da ne bo ustavljala ali vzdrževala na otokih na področju med morem in mejno črto nikakega vojaškega objekta. Prav tako se obvezuje, da ne bo ustvarila lastne vojne mornarice, temveč samo specializirane enote, potrebne za carinsko in policijsko službo. Obe državi bosta določili pogoje, pod katerimi bo Italija lahko prevažala svoje vojaštvo po hrvatskem ozemlju po morju in po kopnem. Ta pogodba je stopila v veljavo s podpisom.

Sklepni protokol določa, da bodo ostale v veljavi, dokler ne bodo

VOJVODA SPOLETSKI — HRVATSKI KRALJ

V nedeljo se je posebno hrvatsko odposlanstvo s poglavnikom Paveličem na čelu poklonilo v Rimu pred Italijanskim Kraljem, ki je blagovolil imenovati Vojvoda Spoletskega za Hrvatskega Kralja

Vojvoda Spoletski — hrvaški kralj II Duca di Spoleto — re della Croazia

sklenili novih pogodb, tiste pogodbe in konvencije, ki sta jih podpisali med seboj Italija in bivša Jugoslavija. Duce in poglavnik sta izmenjala še dve pismi. Duce je v svojem pismu izjavil, da bo Italija pripravila konvencijo za upravno področje Splita in Korčule. Prikaže pa od hrvatske vlade, da se bodo spoštovala pravice italijanske manjšine na tem področju, posebno glede rabe italijanskega v solah.

Poglavnik je naposled Duecu,

ki pozna težnje in želje hrvatskega naroda zadnjih 20 let, izrazil najtoplejšo zahvalo in ga proglašil za Dueca in prijatelja hrvatskega naroda.

Poglavnik dr. Ante Pavelič se je sestal tudi z zunanjim ministrom gromom Cianom in se z njim dolgo razgovarjal. Zvečer je Vel. Kralj in Cesar priredil hrvatski delegaciji na čast slavnostno večerjo, ki so se je udeležili tudi hrvatski kralj vojvoda Spoletski, drugi Savojski princi, Prestolonaslednik, Duce, diplomatski zastopniki trojnega pakta, člani italijanske vlade in drugi odličniki.

Amione Vojvoda Spoletski se je rodil v Turinu 9. marca 1904, kot sin Emanuela Filiberta Savojsko-Aostskega, vojvode d'Aoste, pokojnega bratranca Vel. Kralja in Cesara. Ze kot deček se je posvetil pomorstvu in stopil v pomorsko akademijo. Leta 1911—12. se je udeležil italijansko-turške vojne na morju. Potlej je služil na več bojnih ladjah, napredoval in si s svojo hrabrostjo zasluzil več svinj. Leta 1918. je dobil tudi diplomo vojaškega pilota. V tem svojstvu se je izredno pogosto odlikoval in si tudi na tem področju pridobil več odlikovanj. V odločnih letalskih bojih je bil že za časa svetovne vojne odličen poveljnik eskadrilj.

Po svetovni vojni ga je želja po znanju in napredku gnala v svet. Prepočeval je precej dežel, nekaj kot pomorsčak, pozneje pa na znanstvenih popotovanjih. Tako se je pridružil znanstveni odpravi Karakorum leta 1928.—29. Razen ljubezni do popotovanja in spoznavanja sveta tudi v njem izredno izuren športnik. Udejstvoval se je že v več športnih panogah in v nekaterih dosegel lepe uspehe.

Udeležil se je tudi abesinske vojne kot poveljnik vojnega broda "Pantera". Kmalu je napredoval v kontreadmirala in nato v admiral. Leta 1939. je pa postal vrhovni poveljnik na gornjem Tiran-

skem morju. Kralj in Cesar ga je odlikoval s trakom kolonistskega reda Italijanske Zvezde. Razen tega ima še veliko drugih visokih italijanskih in tujih odlikovanj. Že od prvih dni je član fašistovske organizacije.

Leta 1939. se je vojvoda Spoletski poročil v Florenci z Irene, grško princeso, hčerjo kralja Konstantina. Njegova žena se je rodila 31. januarja 1904. Že zgodaj je prišla v Italijo in je po večini bivala v Florenci. Vojvodinja Spoletska je velika ljubiteljica umetnosti in literature in govori več jezikov. Z velikim veseljem se je udejstvovala v človekoljubni organizaciji Rdečega križa in je tudi naredila bolničarski izpit z odličnim uspehom.

Hrvatski narod vidi v svojem kralju iz Savojske hiše simbol svoje samostojnosti in neodvisnosti ter teritorialne nedotakljivosti. Hkrati vidi pa v njem tudi jamsvo za tesno in prijateljsko sodelovanje z veliko Kraljevino Italijo, ki jo vodi njegov stric, Vel. kralj in Cesar Viktor Emanuel.

DUCE
na grškem bojišču

Gornja slika: V odseku hriba Narte opazuje Duce v spremstvu armadnega generala Pirzio Birolija gibanje italijanskih čet, ki napredujejo v smeri proti postojankam med Ohridskim jezerom in Tomorjem. Spodnja slika: V spremstvu generala Cavallera, načelnika glavnega štaba vojske se Duce razgovarja z generalom Gambarom o operacijah na bojišču VIII. armadnega zbora.

Sopra: Nella zona di monte Narta, il Duce accompagnato dal generale d'armata Pirzio Biroli, osserva il movimento delle truppe italiane che avanzano verso gli obiettivi tra il Lago di Ocrida e il Tomor. Sotto: Accompagnato dal Generale Cavallero Capo di Stato Maggiore dell'Esercito il Duce s'intrattiene col generale Gambaro sulle operazioni sul fronte del VIII Corpo d'Armata.

Poglavnik nove Hrvatske dr. Ante Pavelič

Il Poglavnik della nuova Croazia Dr. Ante Pavelič

Komentariji k temu velikemu dogodku

»Giornale d'Italia« posveča temu dogodku uvodnik svojega glavnega urednika Gayde, ki med drugim pravi, da osnovni dogodek med Italijo in Hrvatsko, ki je dosegel medsebojne meje obh držav, predstavlja popolno rešitev vprašanja italijanskega Jadrana ter je čisto v soglasju s koristmi obh držav, kajti pri pogajanjih so bile upoštevane tako italijanska kakor hrvatska potrebe in želje. Pogodba zagotavlja Italiji popolno gospodstvo na Jadrani. Straški sistem, ki je bil ustvarjen v Versaillesu, da več italijanske sile v Jadrantu ter jim onemogoča svobodno akcijo v Sredozemlju, je s tem dokončno uničen.

Pisec podčrlava nadalje, da jamči sporazum tudi sodelovanje obh narodov, ki je zelo važno z vojaškega, gospodarskega in kulturnega stališča. Italijanska Dalmacija bo razdeljena v tri pokrajine: Pulu, Zader in Split, ki bodo s Šibenikom, Trogirom in dalmatinskih otokov pod jurisdikcijo gubernije, temveč tudi večnega prijateljstva.

»Lavoro Fasista« ugotavlja, da se je nova kraljevina Hrvatska uvrstila med totalitarne države zaradi dalekovidnosti poglavarja ustašev Paveliča, ki je znal svojemu gibanju vltinski znacaj obnovitve na temelju revolucionarne načel lažizma in narodnega socializma. List pripominja, da se pogodbe med državami, katerih politični sistemi temelje na istih idejah ter zastopajo prave koristi narodov, dajo lahko izvršiti.

»Tribuna« piše, da tvori Hrvatska poslej del evropskega občestva kot samostojna in suverena država. Ta dogodek je tipičen primer za nova načela, ki uvažajo v Evropi novi red. Neodvisnost Hrvatske v ničemer ne nasprobuje zahtevam italijanskega življenskega prostora, ki po svoji prirodni obsegu v glavnem Jadran ter odsek vzhodnega Balkana.

Berlinska »Politika in diplomatska korespondenca« piše, da so zgodovinski dogodki, ki so se vršili nedavno v Rimu, zgovorno znatenje konstrukтивne politike obh osi. Zmeščjava, ki so jo ustvarile tako imenovane mirovne pogodbe na Balkanu, je samo še spomin. Hrvatski narod, ki je bil ena izmed mnogoštevilnih žrtv Versaillesa, je danes zavzel svojo zakonito mesto v novi Evropi. Obnova Evrope, ki ju izvršujejo osni sili, se razvija po prirodnih načelih. Odločitev hrvatskega naroda je nemški narod, ki je bil vedno zvezan s Hrvati z iskrenim prijateljstvom, pozdravil z velikim hvaljenjem.

Ljubljansko »Jutro« v svojem uvodnem članku, posvečenem hrvatskemu kraljestvu med drugim pravi: Nadaljevanje na 2. str. v 2. stolpu

»Skelj zagrebške vlade, da obnovi krono starega hrvatskega kralja Zvonimira in da jo ponudi visoki Savojski dinastiji, je samo člen v logičnem razpletu novega političnega stanja. Hrvati so nasproti ostalem Balkanu vedno poudarjali svojo pripadnost Zapadu in svojo tesno povezanost s tisto kulturno, ki jo že skozi vekove predstavlja Rim s svojo Cerkvijo in v zadnjem času zopet s svojim Imperijem. Naslovitev Hrvatske na fašistični Imperij in izročitev njene vrhovne reprezentance vladarju iz največje in najslavnejše dinastije v Evropi je ukrep, ki odgovarja ne le interesom Osi na tem prostoru, marveč tudi političnemu položaju sedanje Hrvatske in ideologiji njenega poglavnika dr. Paveliča.

Vsa Italija je z velikim navdušenjem sprejela odločitev hrvatske vlade in pozdravila sklep, s katerim je Nj. Vel. Kralj in Cesar postavil Hrvatski vladarji in začetnika njene nove dinastije. Kakor je kralj Zvonimir, ki predstavlja v očeh hrvatskega naroda srednjeveško Hrvatsko, sprejel iz Večnega mesta simbolno potrdilo svoje veljave in moč, tako sprejema nova Hrvatska zopet iz Rimu vido in obvezno priznanje svojega obstoja in razvoja v okviru novega reda, jamstvo svoje politične svobode in teritorialne nedotakljivosti.

Tako se je z vključitvijo Hrvatske v življenski prostor Italije in z določitvijo njenega vladarja začela nova zgodovina hrvatskega naroda, čenom pa se je bleščeče izpričala velika moč Italije na Balkanu. Hrvatskemu narodu želimo tudi Slovencu, da bi v novih razmerah našel tisto zadovoljstvo, ki ga ni mogel najti v skupnosti, ki jo je malo več ko dvajset let delil z nami.

»Slovenec pod naslovom »Hrvatsko kraljestvo« piše:

»Dogodek, da je Vojvoda Spoletski po Kralju in Cesaru imenovan za hrvatskega kralja, je dogodek velikega pomena, ki bo odločilno vplival na politični položaj na Balkanskem polotoku ter na Jadranskem morju. S predvješnjim dнем je Hrvatska obnovila tradicijo prijateljstva in tesnega sodelovanja z državo, ki je gospodarica Jadranskega morja, z močno kraljevino Italijo. Restavracija hrvatskega kraljestva, pa ima za Italijo še prav poseben pomen, saj je bila Italija tista, ki je pomagala voditeljem sedanja nove hrvatske države od prvega početkov njihovega dela in bojev, podpirala njihovo stremljenje ter jih spremila vse do zmagovitega konca.«

Hrvatska ponudba hrvatske krone Visoki Italijanski Kraljevihihi in nje velikodušno sprejetje ni le slovenski zaključek tega dosedanjega sodelovanja, temveč važen začetek nove dobe v zgodovini razmerja med italijanskim in hrvatskim narodom, to je dejstvo, ki bo spletlo med italijanskim in hrvatskim narodom sveto in nezljivo vez na samo odličnega sosedstva, temveč tudi večnega prijateljstva.

Obe državi bo vezala vez krvi in družinske ljubezni. Visoka Savojska hiša pa bo za mlado hrvatsko državo vir najvišjega ugleda in oblasti. Kraljevina Italija pa jamiči Hrvats

DOKTRINA FAŠIZMA

Napisal
Benito Mussolini

(Gl. začetek v prejšnji številki!)

7. Protindividualističen, je fašistični nazor za Državo; in je za posameznika le toliko, kolikor le-ta sovpada z Državo, ki predstavlja vesoljno vest in voljo človeka v njegov zgodovinski eksistenci (10). Je zoper klasični liberalizem, ki je vzniknil iz potrebe reakcije proti absolutizmu ter izčrpal svojo zgodovinsko funkcijo, ko se je Država spremenila v samo vest in voljo naroda. Liberalizem je odklanjal Državo v prid posameznemu bitju; fašizem obnavlja Državo kot pravo realnost posameznika (11). In če mora biti svoboda atribut realnega človeka, ne pa tistega abstraktnega pajaca, kakršnega si je zamišljala individualistični liberalizem, potem je fašizem za svobodo. Je za tisto edino svobodo, ki jo moremo smatrati za resno stvar, za svobodo Države in osebnosti v Državi (12). Zakaj fašist ima v Državi vse in nič človeškega ali duhovnega, torej tem manj sploh kaj vrednega, je ranj izven Države. V tem smislu je fašizem totalitaren in fašistična Država, sinteza in enotnost vseh vrednote, tolmači, razvija in potencira vse življenje naroda (13).

8. Izven Države torej ni posameznikov, ni skupin (političnih strank, društev, sindikatov, razredov) (14). Zato je fašizem proti socializmu, ki utesnjuje zgodovinsko gibanje v razredno borbo ter se ne zaveda državne enotnosti, v kateri so zliti razredi v eno samo ekonomsko in moralno realnost; prav tako je tudi proti razrednemu sindikalizmu. Toda v razgledu vse urejajoče države so priznane realne potrebe, v katerih je imelo socialistično in sindikalistično gibanje svoj izvor ter jih uveljavlja v korporativnem sistemu interesov, harmonirajočih v enotnosti Države (15).

9. Posamezniki pripadajo razredom po kategorijah interesov; pripadajo sindikatom po ustrezajočem diferenciranem ekonomskem delovanju; toda pred vsem in iznad vsega je Država. Le-ta ni število kot sestevki posameznikov, ki tvorijo večino kakega naroda. Zato je fašizem proti demokraciji, ki izenačuje narod z močnejšim številom ter ga ponuja na ravan večine (17); toda najčistejsa oblika demokracije je ta, ki pojmuje narod kvalitativno, ne kvantitativno, kot mogocnejsa ideja, ker je moralnejša, koherenčnejša, resničnejša, ker dejstvuje v ljudstvu vest in volja maloštevilnih, celo Enega samega, ki nagiba dejstvovati kot ideal v vesti in volji vseh (18). Vseh tistih, ki etnično, po naravi in po zgodovini, izvajajo pravico do tvorbe kakega naroda, na isti črti razvoja in duhovnega oblikovanja, kot ena sama vest in ena sama volja.

10. Ta nadosebnost je pač narod, v kolikor je Država. Narod ne roditi države, kakor je krivo proglašal naturalizem, ki je služil kot temelj propagande za nacionalne države v 19. stoletju. Nasprotno, država ustvarja narod, ki se zaveda svoje lastne moralne enotnosti, volje in torej efektivne eksistence. Pravica naroda do neodvisnosti ne izvira iz književne in idealne zavesti lastnega bitja, še manj iz več ali manj zavedene in neplodnega dejanjskega položaja, marveč iz aktivne zavesti, iz aktivne pontične volje, ki je pripravljena dokazati svojo lastno pravico: to je nekakšne ža nastajajoče Države. Država kot vesoljna etična volja je namreč stvariteljica pravice.

11. Narod kot Država je etična realnost, ki eksistira in živi, v kolikor se razvija. Njegov zastoj je njegova smrt. Zato Država ni samo vladajoča oblast, ki daje obliko zakona in vrednosti duhovnega življenja, individualnim voljam, temveč je tudi oblast, ki uveljavlja svojo voljo na zunaj, zahtevajoč zanje priznanja in spoštovanja, oziroma dejansko dokazujejoč njeni vesoljnost v vseh potrebnih determinacijah njenega razvoja. Zato je vsaj načeloma organizacija in ekspanzija. Tako se more prilagoditi naravi človeške volje, ki v svojem razvoju ne pozna ovir in ki se realizira dokazujejoč svojo lastno neskončnost (19).

12. Fašistična Država, višja in močnejša oblika osebnosti, je sila, toda duhovna. Le-ta vsebuje vse oblike moralnega in intelektualnega človeškega življenja. Ne more se torej omejiti na navadne funkcije reda in zaščite, kakor je učil liberalizem. Ni preprost mehanizem, ki omejuje sfero dozdevnih individualnih svoboščin. Je notranja oblika in norma, disciplina celotne osebnosti; prešinja voljo in in-

(10) «Mi smo prvi, ki smo sprito demokratizma in individualizma trdili, da individualizma ni v kolikor ni v Državi in podrejen državnim potrebam in to: čim bolj komplikirane postajo oblike civilizacije, tem bolj je utesnjena svoboda poedinca.» (Veliki raport fašizma 14. septembra 1929, v Discorsi del 1929, Milano, Alpes, 1930, str. 280.)

(11) Naj nične ne zanika moralnega značaja fašistične Države, ker bi se jaz sramoval govoriti na tem odru. Če

Nadaljevanje s 1. strani
odvisnosti. V brezpogojnem prijateljstvu in zaveznosti z velikima sosedoma Italijo in Nemčijo, vendar v polni neodvisnosti in samostojnosti bomo Hrvati zanesljivo izvršili svojo dolžnost, ki nam pripada v novem evropskem redu. Hrvati popolnoma pojmemo vse, kar sta nam storili Nemčija in Italija. Zato ne bomo nosile kakih takih možnosti ali orientacij, ki bi mogle spraviti v dvom novi red. Novi red je naš red, v katerem pričakujemo vedno večjo okrepitev kraljevine Hrvatske. V ustanovitvi lastne hrvatske dinastije, podpisu pogodbe o mirovji, v popolnem izvrševanju oblasti na celotnem hrvatskem državnem območju, v odgovornosti poglavnika in ustaškega pokreta, v naši pripadnosti k novemu redu, v zaveznosti in prijateljstvu z velikima sosedoma naglašamo današnje zgodovinske trenutke, in to s čvrsto vero in prepričanjem, da vse, kar delamo, izvršujemo v največjih možnostih za blaginjo hrvatskega naroda, za varnost in moč hrvatske države.«

Najslavnejši list hrvatske zgodovine

Prejšnja nedelja je napisala v slavno zgodovino Hrvatov najslavnejši list: Hrvatska je postala kraljevina pod žezlom princa iz slavne savojske dinastije.

S tem se je naposled dosegel največji cilj voditeljev sedanjega hrvatskega preporoda. Stoletja in stoletja so Hrvati jecali pod jarom s svojih sosedov, zmanj želeli si svobode, kažeščina gre zrelim narodom: kruti sovražnik jim je ni privolil, ker ni moral videti zrelosti hrvatskega naroda.

Moral je početi nova svetovna vojna, da je Hrvatom zasijala zarja nove svobode. Moral je priti Poglavnik, da je Hrvatom dopovedal, kolikor blagoslov primaša njihovemu narodu novi red, ki ga ustvarjata v Evropi zmageviti državi osi. Hrvati so to razumeli in so se navdušeno zgrnili okoli svojega velikega zagrebškega rojaka dr. Paveliča, organizatorja južnega ustaškega gibanja.

Nekaj podatkov o kraljevini Hrvatski

«Slovenec» z dne 21. maja poroča:

«Po hrvatskih listih bi znašala skupna površina nove Hrvatske države okoli 115.000 km², prebivalstva pa bi imela okoli 7 milijonov. Po približnem računu, ki smo ga napravili na osnovi rezultatov ljudskega štetja iz leta 1931, pa steje nova Hrvatska okoli 5.640 milijona prebivalcev. Od tega je katoličanov 3.150.000, pravoslavnih je nekaj nad 1.800.000, skoraj 700 tisoč pa je muslimanov. Druge vere so bolj porečko zastopane, razen evangelijske v Sremu in Židov.«

Če računamo naravni prirastek, šteje danes dejansko nova država skoraj 6 milijonov prebivalcev, vendar pa bo ostalo narodnostno in versko razmerje približno isto kot je bilo leta 1931, ko je bilo zadnje ljudske štetje.«

Zdaj je plodenosno delo državnega genija dr. Paveliča obrodilo sad: svobodna Hrvatska je dobila lastnega kralja v vzvrseni osebi Vojvode Spoleškega iz slavnega rodu Savojske dinastije, vladarske rodbine Kraljevine Italije. Tako je prerjena Hrvatska ustvarila neuničljive zvezne s svojo veliko in slavno sosedo na Jadranskem morju.

Na drugem mestu poročamo o poteku zgodovinskega nedeljskega dogodka. Na tem mestu bi pa hoteli izraziti vroče želje vsega slovenskega naroda: naj bi si Hrvati zgradili pod svojim novim Kraljem in pod Poglavnikom v novem evropskem redu svetlo bočno, t. vredno najnovejše faze njihove zgodovine. Trdno smo prepričani, da bo razvoj nove hrvatske kraljevine uspel naše želje in izpolnil naša pričakovanja.

Duce za javna dela v Ljubljanski pokrajini

Duce je v soboto 17. maja prejel v Rimu Kr. Civ. Komisarja Ekscelenco Emilia Grazioli, ki je Duceju poročal o novem položaju v Ljubljanski pokrajini in mu tolmačil njene potrebe na kulturnem, socialnem in gospodarskem področju.

Duce je odredil, naj se takoj prične z deli na ljubljanskem vseučilišču, na cestnem omrežju v Ljubljanski pokrajini in v bolnišnicu. Razen tega je odredil, da se prihodnji teden sestavi svet, čigar član bedo zastopniki slovenskih slojev.

Visoki Komisar g. Grazioli se je začel takoj ob svojem prihodu v Ljubljano vneto zanimati za razmere in potrebe na ozemlju, ki so ga zasedle italijanske čete. Zanimal se je prav za vse podrobnosti in se tako kmalu seznanil z našimi potrebami.

Zadovoljstvom smo sprejeli tudi našredo v zboljšanju cestnega omrežja pri nas. Cestno omrežje je bilo doslej v slabem stanju in je dokaj oviral gospodarski razvoj naših krajev. Z gradnjo cestnega omrežja bo dobil doberen del našega ljudstva delo. Za vso pokrajino pa pomeni napredek v trgovini in gospodarstvu. Prometna politika bo nedvomno poskrbela predvsem za dobre zveze z zaledjem, to se pravi z Julijsko krajino, skozi katero bomo imeli odslej zvezzo z ostalim svetom.

Prav tako je zbudila zadovoljstvo vest o skorajnjem imenovanju pokrajinskega sveta, ki bo se stavljen iz slovenskih zastopnikov.

To bo zveza med oblastmi in našim.

Ukrepi, ki jih je izdal Duce, a

jih je posredoval Kr. Civilni Komisar g. Grazioli, dokazujejo voljo,

da se ohrani v Ljubljani slovenska univerza, ki je zunanj znak

slovenske narodne enakopravnosti,

priznanje naših tradicij in naše

volje do narodnega življenja.

teligenco. Njeno načelo, centralna inspiracija človeške osebnosti, žive v družabni skupnosti, sega v globino in se vgnezdji v sreču človeka, dejanja, kakor misleca, umetnika in znanstvenika: duša duše.

13. Fašizem, skratka, ni samo zakonodajalec in ustanovitelj institutov, marveč vzgojitelj in sprožitelj duhovnega življenja. Noče prenoviti oblik človeškega življenja, temveč njega vsebine, človeka, značaj, vero. In v ta namen terja disciplinno in avtoriteto, ki naj pronične v duhove in jih brez ugovorov obvlada. Zato je njegov znak laktorski sveženj, simbol enotnosti, moči in pravičnosti.

Opombe k prvemu delu

(10) «Mi smo prvi, ki smo sprito demokratizma in individualizma trdili, da individualizma ni v kolikor ni v Državi in podrejen državnim potrebam in to: čim bolj komplikirane postajo oblike civilizacije, tem bolj je utesnjena svoboda poedinca.» (Veliki raport fašizma 14. septembra 1929, v Discorsi del 1929, Milano, Alpes, 1930, str. 280.)

«Smisel za Državo raste v zavesti Italjanov, ki čutijo, da je samo Država nadomestljivi porok njih edin-

Naredbe Visokega Komisariata

Povečanje izplačila vlog pri denarnih zavodih

Visoki Komisar za Ljublj. pokrajino,

na podlagi prejšnjih predpisov o odložitvi plačil in komisariatske naredbe št. 12 z dne 29. aprila 1941-XIX, s katero se je določil rok splošne odložitve plačil in se je omislila odložitev plačil za banke in zavarovalnice, ki je ugotovil iz izjav prizadetih zavodov možnost, da se lahko opravijo nadaljnja izplačila, s čimer bi se pospešila postopna obnova gospodarske delavnosti,

ODREJA:

Clen 1.

Do 15. junija 1941-XIX bodo denarni zavodi v mejah svojih razpoložljivih sredstev in dodatno k že izvršenim izplačilom izplačevali na hranilne naložbe (hranilne vloge, tekoče račune itd.), vložene pred 15. aprilom 1941-XIX ter po saldih, ugotovljenih na ta dan, še po:

2000 din na naložbe do 10.000 din.
2500 din na naložbe do 30.000 din.
3000 din na naložbe do 50.000 din.
4000 din na naložbe nad 50.000 din.

Clen 2.

Višina izplačila po prednjem členu je znižana na polovico za gospodarske zadruge, urejene z zakonom z dne 11. septembra 1937 in za hranilne, urejene z uredbo z dne 24. novembra 1938, izvzemši Hranilne dravške banovine, ki bo opravljala izplačila po členu 1.

Clen 3.

Z dnem 16. maja 1941-XIX prenega odložitev izplačila glavnih dospelih po pogodbah o življenjskem zavarovanju ne glede na čas njihove sklenitve, z omejitvijo na pogodbe, ki so bile sklenjene od 15. aprila 1941-XIX dalje pa tudi odložitev odkupovanja in dajanja predjemov na zadnje police.

Odložitev odkupovanja in dajanja predjemov na police življenjskega zavarovanja, izdane pred 15. aprilom 1941-XIX, se razširja tudi na tisti del pred tem dnem položenih naložb, za katerega se izplačilo ni zatehalo, kakor je bilo dovoljeno po členu 3 komisariatske naredbe št. 12 z dne 29. aprila 1941-XIX in kakor se dovoljuje s čl. 1. te naredbe.

Clen 4.

Pravica prostega razpolaganja s hranilnimi naložbami, vloženimi pri katerega kolik denarnem zavodu od 15. aprila 1941-XIX dalje, se razširja tudi na tisti del pred tem dnem položenih naložb, za katerega se izplačilo ni zatehalo, kakor je bilo dovoljeno po členu 3 komisariatske naredbe št. 12 z dne 29. aprila 1941-XIX in kakor se dovoljuje s čl. 1. te naredbe.

Clen 5.

Poleg izplačil iz členov 1. in 2. smejo denarni zavodi v mejah svojih razpoložljivih sredstev opravljati nadaljnja izplačila tudi iz hranilnih naložb, položenih pred 15. aprilom 1941-XIX, tistim svojim vlagateljem, ki morejo dokazati in zajamčiti, da so zahtevane namenjene za poravnavo obveznosti, ki jih ne zadeva odložitev plačil po določbah člena 2. komisariatske naredbe št. 12 z dne 29. aprila 1941-XIX ali za poravnavo davkov in taks, kakor tudi v drugih primerih, določenih pod točkami b), c), d) in d) člena 6. menjenem naredbe.

Takšna izplačila se smejo odobriti vsekemu vlagatelju do največ dvajset odstotkov vsote, naložene na dan 15. maja 1941-XIX, če ne presegajo 25.000 dinarjev in do desetih odstotkov morebitnega presežka. Če pa ima isti vlagatelj več ločenih računov pri istem denarnem zavodu, se mora pri določitvi odstotka, do katerega je dovoljno izplačilo, upoštevati njih skupni znesek.

Clen 6.

XIX ostanejo nespremenjene, tudi kolikor gre za zadevne kazenske in upravne določbe.

Ljubljana dne 15. maja 1941-XIX.

Visoki Komisar
za Ljubljansko pokrajinou:
EMILIO GRAZIOLI

Velik pomen morskih potov Jadranskega morja za vse kontinente

Jadransko morje ni samo velika pomorska tranzitna pot, temveč je bilo zmerom eno najbolj aktivnih sektorjev evropske mornarice, v kolikor se nanaša na iniciativno in vojaško organizacijo. Ta iniciativa in la organizacija, ki ju danes predstavlja Trst, največja luka Jadranskega morja, sta podvojili važnost velike pomorske poti, ki se razteza od Jonskega morja vse do vzhodja Alp. Ta morska pot nudijo brezmejne možnosti sredozemskemu in mednarodnemu trgovskemu prometu širokih predelov centralne Evrope, katera teži ravno k Jadranskemu morju.

Slovenija je prva, ki se lahko okristi s tem položajem, ne samo zaradi svojega geografskega položaja, temveč tudi zaradi novega evropskega reda, ki jo veže z Italijanskim kraljestvom; Sloveniji so olajšani njeni odnosi z bližnjim Trstom na radikalni odločen način, bodisi da se ti odnosi nanašajo na železniške transporte, ki so omogočeni vsled ukinitev carinskih mest.

V Trstu je glavni sedež >Lloyd Triestino< (Tržaški Lloyd) in njegovih podružnic, ki jih podpirata družbi >Italiac< in >Adriaticat<. Vse tri so pa največje družbe italijanske plovbe. Tu so torej vsi interesi zaledja centralne Evrope. Trst je torej luka, na katero ima Slovenija prednost biti priključena. Vznos te prednosti obstoji v tem, da bi se čutili v kratkem času učinek v slovenskem gospodarstvu, ki bo dočelo hiter razvoj in napredek.

Ta prednost je lahko popolnoma ocenjena samo takrat, če se upošteva Trst kot sedež družbe >Italiac<, >Lloyd Triestino< in mnogoštevilnih linij drugih družb in agencij s pravilnim in natancnim upoštevanjem potreb njegovega zaledja od največjega organizma vojaške Italije, in torej celega Sredozemskega morja.

Ta organizem poznan pod imenom grupe >Fiumaret<, združuje štiri glavne družbe italijanske plovbe, ki so: >Italiac<, >Lloyd Triestino<, >Adriaticat< in >Tirrenia<, ustvarjajoč nujno delovanje na način, s katerim bi se dala dosegči svobodna in agilna organska struktura, ki ima v osnovi razširjeni sistem zdrživej med eno linijo in drugo.

Iz tega sledi prava in sigurna združitev mornarskih poslov, ki jih opravlja družba grupe >Fiumaret<; tako se oni vežejo, se ujemajo in popolnoma odgovarjajo svojemu namenu.

Dalje prihodnjič

KRONIKA

Vel. Kralj in Cesar je iz Albanije odšel v Črno goro, kjer je obiskal Cetinje, rojstno mesto Kraljice in Cesarske. Prebivalstvo ga je povabilo navdušeno pozdravljalo. Pred mestom so ga pričakovali Civilni Komisar Mazzolini in divizijski poveljnik, pred vdom v rezidenčno palato pa črnogorski dostojanstveniki, ki so mu s posebno spomenico izjavili vdanost in zvestobo črnogorskoga ljudstva.

Duce je izdal naredbo, po kateri bo do dobile bivše jugoslovanske paroplovne družbe svoje komisarie. Ti komisariji bodo imeli iste pravice kakor redni upravní člani teh družb.

Duce je izdal povelje za drugo armijo s sedežem v Karlovcu glede na pogodbе, sklenjene med Italijo in Hrvatsko. Duce ukazuje, da prehaja z

20. majem vsa civilna oblast na hrvaškem ozemlju, ki so ga zasedle italijanske čete, v hrvaške roke. Obrogene italijanske sile, ki so zdaj na ozemlju neodvisne države Hrvatske, prenehajo s tem dнем izvajati prednosti okupacijskih sil in imajo odslej značaj čet na prijateljskem ozemlju. Duce je brzojavil poveljniku druge armade generalu Ambrosiu svojo povabilo.

Vojvoda Spoletski, hrvaški kralj, je bil po sprejemu hrvaške krone v audienci pri papežu in se z njim delj česa razgovarjal.

Minister za javna dela ing. Gorla je prispel v Ljubljano, da bo s strokovnjaki Kr. Komisariata proučil vrsto vprašanj, ki se nanašajo na javna dela v Ljubljanski pokrajini.

Predsednik stalne gospodarske komisije za sodelovanje med Italijo in Hrvatsko je postal grof Volpi di Mizureta.

Pri obnovi cestnega omrežja v Ljubljanski pokrajini je zaposlenih okrog 1388 delavcev pri delih, ki bodo stala 1,4 milijona lir. Popravili bodo pa tudi cestno omrežje bivše banovine, kar bo stalokrog 4,38 milijonov lir. Tu bo zaposlenih vsa dan po 500 delavcev. Kr. Komisar je izdal tudi potrebne ukrepe za popravilo občinskih cest.

Kr. Komisar je pretekli teden sprejel več delegacij in zastopnikov društev in ustanov. Med drugimi so bili pri njem zastopstvo borze, ravnatelj Obrtne banke, člani društva >Družina<, zastopnici Zveze bojevnikov, upravni svet Bolniške blagajne itd. Vsi so mu izrazili svojo vdanost in ga opozorili na vrsto vprašanj, ki zanimajo javnost in posamezne ustanove.

12 milijonov lir je odobril italijanski kreditni institut za gradnjo delavskih stanovanjskih hišic v rimski okolici. Te delavskie hišice ne bodo zgrajdili po vzoru kasarn, lemev majhnih vil z vrtom in moderno urejenimi prostori. Ta gradbeni program bo preprečil preobljedenost Rima, hkrati pa pripravil k razvoju poljedelskih področij, ki obdajajo rimske mesto.

Cene v liral in dinarjih morajo imeti prav vsi prodajni predmeti v izložbah. Združenje trgovcev opozarja vse trgovce, da te naredbe veljajo tudi za luksuzne predmete. Kdor ne bo imel na vseh predmetih označenih cen, bo kaznovan.

Seznam konj in volov je izdal ljubljanski vojaški urad. V tem seznamu so predvsem tisti konji, ki jih je mestni vojaški urad našel v ljubljanski občini, nato jih je pa oddal v okoliške občine v oskrbo. Kdor v tem seznamu najde svojega konja ali vola, naj se gre najprej prepričati v gospodarju, ki ga ima v oskrbi, šele potem naj se z listinami zglasiti na mestni pristavi v Povšetovi ulici št. 12. Po pregledu listin, bo lastnik svojega konja ali vola dobiti nazaj.

Na šišenski postaji so ustanovili carinarnico, ki posluje za občinstvo, ki potuje na Gorenjsko in proti Kamniku. Takšne carinarnice je postavila oblast ob vsej demarkacijski črti med Ljubljansko pokrajino in ozemljem, ki so ga zasedle nemške čete. S tem je preprečeno, da bi za Ljubljano potrebljena živila izvajali, ocarinijo se pa ona živila, ki pridejo iz Gorenjske in kamniške strani. V vsaki carinarnici sta nameščena dva slovenska uradnika in en italijanski. Za vsak prevoz blaga čez to mejo je potrebno posebno dovoljenje carinskega ravnateljstva Komisariata za Ljubljansko pokrajino.

Dobar okus

je posebna prednost odvaljnega sredstva Darmol. Vru tege deluje milo in brez bolečin. Zato uživajte odrasli in otroci radi Darmol.

Darmol dobite v vsaki lekarni!

ga sveta, plutokracije, prostozidarstva, skratka, vsega sveta nesmrtnih načel 1789. leta. (Ob ustoličenju novega nadrodne direktorja stranke, 7. aprila 1926; v Discorsi del 1926, str. 120).

«Korporativno ministrstvo ni birokratski organ, niti noče nadomeščati sindikalne organizacije v njem nujno avtonomni delavnosti, ki je usmerjena v urejanje, izbiranje in izboljševanje svojih pripadnikov. Korporativno ministrstvo je organ, skozi katerega se tako v središču, kakor na periferiji, realizira integralna korporacija, ki izdejstvujejo ravnotežja med interesami in silami ekonomskega sveta. Na državnem ozemlju je tako izdejstvovanje možno, ker sam Država izenačuje nasproti, ki se interese posameznikov in skupin, da jih koordinira višjemu smotru; to se godi bolj pospešeno, ker živijo vse gospodarske organizacije, priznane, zajamčene, zaščitene v korporativni Državi, v skupnem obzorju fašizma; to se pravi, da priznavajo doktrinalno in praktično poimovanje fašizma». (Ob otvoritvi korporativnega ministrstva, 31. julija 1926; v Discorsi del 1926, str. 250).

«Ustvarili smo korporativno in fašistično Državo. Državo narodne družbe, Državo, ki izbira, nadzira, harmonizira in uravnava interese vseh socialnih razredov, ki so vsi enako zaščiteni. Medtem ko so prej, za demokratično režimo, delavce množice nezaupljivo gledale na Državo in so bile izven Države, proti Državi, so imeli Državo za vsakdanjega in vsa-

kournega sovražnika, ga danes ni italijanskega delavca, ki bi ne iskal svojega mesta v korporacijah, v federalciyah, ki bi ne hotel biti živ molekul tistega velikega, orjaškega življa organizma, ki je narodna korporativna fašistična Država». (Ob IV. obletnici pohoda na Rim, z balkona palace Chigi, 28. oktobra 1926, prav tam, str. 340).

(16) «Vojna je bila revolucionarna v tem smislu, da je — v potokih krvi — likvidirala demokratični vek, vek števila, večine, kvantitet». (Kam gre svet, v »Gerarchia», 1922, in v Tempi della rivoluzione fascista, str. 37).

(17) Cfr. zgornj opomba 12.

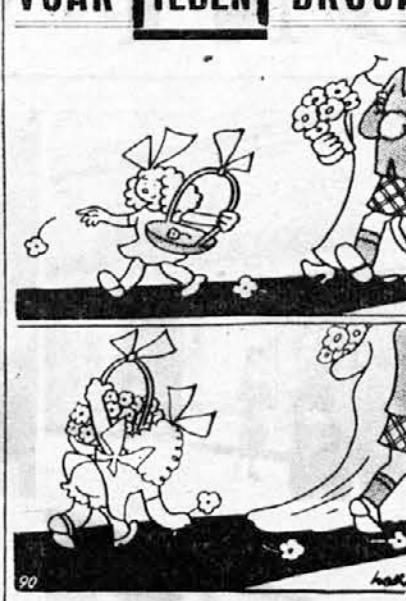
(18) «Narod eksistira, v kolikor je ljudestvo. Ljudstvo se dviga po svoji številnosti, delavnosti in redu. Oblast je skupen, kot v obliki Države». (Država, Protidržavnost, Fašizem, v »Gerarchia», 25. junija 1922 in v Tempi della rivoluzione fascista, str. 24).

«Fašizem ne zanika Državo; priznava, da civilizirane narodne ali imperialne družbe ni mogoče zamisliti drugače kot v obliki Države». (Država, Protidržavnost, Fašizem, v »Gerarchia», 25. junija 1922 in v Tempi della rivoluzione fascista, str. 94).

«Za nas je narod pred vsem duh in ne samo ozemlje. Bile so Države z ogromnimi ozemljimi, ki niso zapustile sledu v človeški zgodovini. Samo število ne velja, zakaj v zgodovini so bili neznavni, mikroskopski narodi, ki so zapustili znamenite dokumente, ne minljive v umetnosti in filozofiji».

«Veličina naroda je skupek vseh teh

VSAK TEDEN DRUGA

doline pa zjutraj. Avtobus odpelje s Figovčevega dvorišča.

Prvo nemško ljudsko šolo so otvorili te dni v Mariboru. Pri tej priložnosti je šolski mladini govoril vodja organizacije »Steirischer Heimat und Franze Steindl.

Ameriške oblasti so zaplenile pet bivših jugoslovanskih trgovskih parnikov in jih dale v uporabo Angliji. Ladje so srednjeevropske in sposobne za oceanske vožnje. Največji izmed vseh petih ladij je 5100 tonski parnik »Jurko Topić«, last Anta Topića iz Splita.

Poglavnik Ante Pavelić je prepovedal prodajo in izvoz vseh kulturnih, političnih in umetniških spomenikov iz države Hrvatske. Ta uredba ne velja samo za državne, verske in samoupravne ustanove, temveč tudi za zasebništvo. Tudi ti ne smejo prodati iz svojega stanovanja nobenih za robino zgodovinskih spominov. Kdor takšne spomine ne bi mogel sam čuvati, naj jih odda narodnemu muzeju v varstvu.

Meje med Hrvatsko in Nemčijo so določili v Zagrebu v sredo, dne 14. t. m. Pri slovesnosti podpisa so bili navzočni poglavnik dr. Pavelić z drugimi zastopniki, od Nemcev pa poslanik v Zagrebu Kasche s tajnikom poslanstva, poleg komisij, ki sta meje določili. Meja med Hrvatsko in Nemčijo poteka skoraj po isti črti, kakor je potekala meja med nekdanjim kraljestvom Hrvatske, Slavonije in Dalmacije in avstroogrškima pokrajina Kranjsko in Štajersko. Meja se sklada z narodnostno mejo. Pogodbene sta se sporazumeli za podrobnejšo ureditev, ki se tiče razmejitve in čuvanja meje. Listine bosta izmenjali v Berlinu. Pogodba je stopila v veljavo z dnem podpisa. Po podpisu je tajnik hrvatske države za zunanje zadovoljenje zadeve dr. Lorković izrazil svoje zadovoljenje in veselje, da je hrvatska država že mesec dni po svojem obstoju sklenila prvo mednarodno pogodbo.

Brazilija je 15. t. m. uradno praznovala 50 letnico papeževe enciklike »Rerum novarum«, ki ga je izdal predzadnji papež. Nemški veleposlanik v Ankari von Papen se je te dni vrnil s svojega potovanja v Nemčijo spet nazaj na svoje službeno mesto.

Nemški veleposlanik v Ankari von Papen se je te dni vrnil s svojega potovanja v Nemčijo spet nazaj na svoje službeno mesto.

40 trgovskih ladij je Amerika izredila svojim zaveznikom za vojno oskrbovanje po nalogu predsednika Roosevelt.

Ameriški predsednik Roosevelt je po desetih dnevih, ki jih je prebil v bolniški postelji, zopet ozdravel in se takoj sestal z admiralom Kingom, načelnikom oddelka za patrolne ladje v Atlantiku.

Vodne zvezne na Hrvatskem, ki so bile dozdaj prekjnine, se spet normalizirajo. Predvsem urejujejo Savo, glavno vodno žilo na Hrvatskem.

Nov dnevnik bo začel izhajati v Zagrebu. Imenoval se bo »Ustaša« in bo uradno glasilo vstaškega gibanja. Izdajal ga bo vstaški glavni stan.

V Sarajevu so odpristili vse srbske policieske nameščenosti.

V Zagrebu so zaključili šteje Židov. V okviru protizidovskih naredb je policija prepovala sleherni nakup pri židovskih trgovcev. Vsi ti nakupi so neveljavni.

Vstaško milico so ustanovili na Hrvatskem. Del te milice bo v službi poglavnika dr. Pavelića.

Hrvatski poglavnik dr. Pavelić se je po vrnitvi iz Rima ustavil v Trstu, kjer mu je prebivalstvo priredilo manifestacije.

Poštni promet s Hrvatsko je obnovljen od torka, 20. t. m. V ljubljanski pokrajini zato sprejemajo vse pisemke pošiljke za Hrvatsko. Frankirati je treba tako, kakor za tujino.

Popis zasebnih zalog morajo izvršiti v Celju. Zato so izročili prebivalstvu prijavnice, katere morajo pod prisego izpolniti in prijaviti vse koljene zalog žita, moke, sladkorja, olja, masti, slanine in jaje. Popise morajo izročiti na mestnem magistratu.

66 velikih mostov je porušenih v Vojvodini po poročilih madžarske vladne. Škodo enjijo na 50 milijonov pengov.

V Beogradu je izšla prva številka novega dnevnika »Novo vreme«. Novi list vodi srbski časnikar Predrag Milović; tudi druge uredniške moći so po večini od prejšnjega »Vremena« in »Politike«.

Prodajo piva je podražila zagrebška pivovarna zaradi podražitve surovin. Mestno poglavarstvo je pri tej priložnosti dočelo maksimalno ceno za vrček piva na 6,50 din, za čašo pa 5 din.

Tretjino svojih nasadov morajo skrčiti vsi hmeljariji v strnjem hmeljskem okolišu na Spodnjem Štajerskem. Hmelj, ki ga lani niso prodali so po navodilih oblasti prepeljali v hmeljarno v Žaleu, kjer blago žvepljajo in ga bodo potem po potrebi prodali.

Pravi San Pedro Mate čaj

vzbuja in istočasno ublaže utrujenost in lakoto.

DROGERIJA Gregorić,

LJUBLJANA, Prešernova ul. 5

Aspirin

M E S E C D N I V O J N E . . .

La domenica delle palme il 6 aprile 1941, alcuni minuti prima delle sette di mattina, dal castello di Lubiana la sirena diede il segnale d'allarme: attacco aereo! (1) Quella mattina i Lubianesi addormentati saltarono presto dai loro letti. Il primo pensiero fu la costruzione di ricoveri. Fra poco, dinanzi alle finestre dei sotterranei, apparvero delle casse o dei sacchi riempiti di sabbia. (2) Le vetrine dei negozi furono provviste di strisce di carta gommata; alcuni negozi con bei modelli speciali. (3).

Il 10 aprile, giovedì santo l'ex armata jugoslava sotto la pressione italiana, abbandonò Lubiana. Nella sua ritirata i soldati jugoslavi diedero fuoco ai magazzini militari di Dravlje. Dense e nere nuvole di fumo si elevarono verso il cielo. Sul luogo, lungo la linea ferroviaria non rimasero che i tristi aspetti dell'incendio. Dappertutto giacevano barili di ferro, poche prima ancora pieni di nafta. (4-6)

Il giovedì santo dappertutto vennero distrutti molti ponti dall'ex armata jugoslava in ritirata. All'alba una forte detonazione scosse Borovnica; il viadotto fu fatto saltare in aria. (7-9) Sul ponte lungo 480 m comparve un'enorme breccia. I grandi blocchi di pietra vennero gettati lontano all'intorno. Una casa che si tro-

vava 200 m dal viadotto subì grandi danni. (10)

Molti perdettero ogni senso di responsabilità e cominciarono a impadronirsi dei beni altrui. Il venerdì santo, sulla Tyrševa strada, la folla irrompeva nei magazzini comunali pieni di zucchero. La folla che si assiepava nei magazzini s'impossessò delle casse pesanti e le portava via. Molte di queste casse si rompevano e lo zucchero si spandeva all'intorno. (11-12)

Venerdì alle 17 le colonne motorizzate italiane entrarono a Lubiana (13-14), e in pari tempo sul castello di Lubiana sventò il tricolore italiano. (15) Il sabato santo arrivarono altre lunghe colonne motorizzate, seguite dalla fanteria. (16) La mattina di Pasqua il popolo con vivo interesse si fermava dinanzi al primo bando italiano (17), con cui il Comandante delle vittoriose Forze Armate Italiane, generale di divisione Federico Romero, annunciava alla cittadinanza di Lubiana l'occupazione della città. Coloro che avevano da fare fuori di Lubiana o volevano far ritorno ai loro domicili si raccolsero davanti alla polizia per ottenere un permesso speciale per il viaggio. (18)

Il giovedì santo dappertutto vennero distrutti molti ponti dall'ex armata jugoslava in ritirata. All'alba una forte detonazione scosse Borovnica; il viadotto fu fatto saltare in aria. (19-20) Sul ponte lungo 480 m comparve un'enorme breccia. I grandi blocchi di pietra vennero gettati lontano all'intorno. Una casa che si tro-

Sulle vie di Lubiana comparvero anche i venditori di giornali italiani. (21) Giornalisti italiani arrivarono a Lubiana nelle loro automobili. (22)

Il 3 maggio la città di Lubiana si ornò di bandiere italiane nazionali e fasciste. Nelle vetrine dei negozi e in altri locali pubblici comparsero i ritratti di S. M. il Re e Imperatore nonché del Duce. Le merci furono munite di listini dei prezzi bilingui. (23-24) Lo stesso giorno con un decreto-legge speciale fu proclamato lo Statuto che assicura la piena autonomia della provincia di Lubiana, diventata parte del Regno d'Italia. In quest'occasione il R. Commissario Civile ricevette al R. Commissariato Civile (25) i notabili sloveni, che con a capo il vescovo dott. Rožman inviarono al Duce un messaggio di ringraziamento.

★

Na evetno nedeljo 6. aprila nekako minut pred sedmo uro zjutraj je zatulila sirena na ljubljanskem gradu (1). Letalski napad! Ta dan so zapsani ljubljanci kaj hitro poskakali posteli. Glavna skrb jim je bila zdaj graditev zaklonišč. V kratkem času so se pojavili pred kletnimi okni zabori ali vreče, napolnjene s peskom (2). Trgovalci so pričeli lepiti izložbenia okna s papirnatimi trakoviti; nekatere trgo-

vine so se odlikovale s posebno lepimi vzorci (3).

Na veliki četrtek 10. aprila je bivša jugoslovanska armada zapuščala Ljubljano. Ob umiku so vojaki začigli vojaško skladišče v Dravljah. Visoko proti nebuh so se dvigali goreči črni oblački dima. Od skladnišč, ki so stali ob gorenjski pregi, so ostala le še žalostna pogorišča. Vse vprek so ležali že ležnji sodi, ki so bili še malo prej polni dragocenega bencina (4-6). Na veliki četrtek je umikajoča se bivša jugoslovanska vojska minirala premnoge mostove po vsej državi. Ob mraku je Borovnico pretresla silovita detonacija; viadukt je zletel v zrak (7-9). V 480 m dolgem mostu je nastala ogromna skrbina. Velike kamnitne kvadre je vrgla silna moč eksplozije daleč naokrog. Tako je utrpela precejšnjo škodo tudi neka bliza stoječa kakšnih 200 m od viadukta (10).

Lahkomiseln ljudstvo se je nadejalo, da zdaj lahko počne, kar hoče. Nekateri ljudje so izgubili vso čast in jeli segati po tuji lastnini. Na veliki petek je množica vdrla v mestno skladnišče ob Tyrševi cesti. Bilo je polno sladkorja. Kakor mrvlje so se ljudje gnetili v skladnišču in odnašali težke zaboje. Marsikomu je pri tem početju razneslo zabol, tako da je bila trava posuta s kockami (11-12).

V petek okrog 5. ure zvečer so prišle v Ljubljano prve italijanske motorizirane čete (13-14). Tako nato je zaplapalna na ljubljanskem gradu

italijanska državna zastava (15). Na veliko soboto so prispele še dolge motorizirane enote, takoj za njimi pa pehota (16). Na veliko nedeljo zjutraj so ljudje že z zanimanjem brali prvi italijanski proglaš (17), ki ga je na ljubljanske meščane naslovil poveljnik mesta, divizijski general Federico Romero. Tisti, ki so imeli opravka zunaj Ljubljane ali so se pa hoteli vrniti na svoje domove, so se zbirali na policiji, kjer so izdajali posebna dovoljenja (18).

Posebne vojaške čete so po najmodernejših načelih urejale promet na ljubljanskih križiščih (19-20).

Na ljubljanskih ulicah so se pojavili tudi prodajalci italijanskih časopisov (21). Italijanski časnikarji so se pričeli v Ljubljano s svojimi avtomobili (22).

3. maja se je Ljubljana okrasila z italijanskimi državnimi in fašistovski zastavami. Na izložbenih oknih trgovin in drugih javnih lokalov so se pokazale Kraljeve in Duceeve slike in dvojezični napis (23-24). Ta dan je ljubljanska pokrajina dobila avtonomijo in postala del Kraljevine Italije. Posebni kraljev razglas nam je zagotovil avtonomno ustavo. Pri tej priložnosti je Kr. Civ. Komisar sprejet na Kr. Civ. Komisariatu (25) slovenske veljake, ki so s škofom dr. Rožmanom na čelu poslali Duceju hvalne spomenice.

7. učna ura

ITALIJANŠČINA ZA SLOVENCE ▼ BESEDI IN SLIKI

Prejšnji teden smo končali obdelavo italijanskih črk in črkovnih skupin. Da snov nekako zaokrožimo, pričasamo danes pregleđeno razpredelitve vseh italijanskih črk in njihove izgovarjave. Razpredelnilica bo s pridom služila pri ponavljanju dosedanje učne snovi, hkrati pa bo dobro došel vodič po tvarini prvih treh tednov; v posebnem stolpcu se namreč sklicujemo na učne ure in točke ali pa poglavja, v katerih smo posamezne črke podrobnejše obdelali. (Ni odveč pripomniti, da velja besede, navedene med zgledi, prav tako prepisati v zvezek in se jih naučiti, kakor ste ravnali doslej — izvzemši seveda tiste, ki jih že poznate iz prejšnjih učnih ur.)

Kakor smo zadnjič napovedali, se bomo morali v bodoče bolj ukvarjati z slovnicijo kakor doslej. Da vam olajšamo prehod na ta kočljivi teren, vam bomo najprej postregli s prijevajšnjim intermezzom (italijanska beseda iz gledališkega življenja, izgovori: intermeddo, slov medigra); povedali vam bomo nekaj italijanskih stavkov iz vsakdanjega življenja z njih smiselnim in dobesednim prevodom. Dobro je, če te stavke prepisete in jih večkrat glasno izgovorite, da se vam bo jezik privadił italijanskim glasom, oči pa razliki med pisavo in izgovarjavo.

Vsakdanji stavki

Non lo so (non lo) **Ne vem.** (Ne ga so)

Ho mal di testa **Glava me boli.** (Imam bol od glave.)

Ho mal di capo (...kapa.)

Ho mal ai denti **Zobje me bole.** (Imam bol zobem.)

Lubiana è una bella città (lubjana è una bella città) **Kako lepa je Lubljana!** (Kako je lepo mesto ljubljansko!)

Quanto è bella la città di Lublja! (kuanto ēbbēla* la città di lubljana)

Quanto vi devo? (kuánto vi dévo)

Devo andar a trovar un mio amico (dévo andar a trovár un mi-o amiko)

Gran che! (gran ke)

La finestra dà sulla strada...

I cane che abbaia non morde (il kane ke abbaia non mörde)

Voglio il tuo bene. (völico il tú-o bēne)

I signor Rossi possiede dei vasti beni (il si-njör rossi pos-sjede dej vasti bēni)

Nauk gornjih stavkov

Kaj ste odkrili pri primerjavi italijanskih in slovenskih stavkov?

Dvoje:

Prvič:

Včasih so v italijanščini besede takoj postavljene kakor v slovenščini, zvezcene pa čisto drugače; italijanščina je jezik privednikov, pa vendar namesto samostalniških privednikov rebi drugi ali tretji sklon; italijanska raba predlogov se zelo razlikuje od naše; italijanščina rabi včasih čisto drugače kakor slovenščina.

Družič:

Na vseh koncih in krajih nam še manjka slovnice. Same besede nam ne koristijo, če ne znamo samostalnikov sklanjati in glagolov spregati in če ne vemo, kaj bi počeli s spolniki

Pes, ki laja, ne grize.

Hočem ti dobro. (Hočem to twoje dobro.)

Gospod Rossi ima obširna posestva.

in s predlogi. Ali naj se mar vseh možnih stavkov slepo na pamet naúčimo, ne vedoč, zakaj se reče baš tako in ne drugače?

Nel!

Jeziki se razlikujejo med seboj kar material. Miza je lahko iz mehkega ali iz trdega lesa, kovinasta, kamnita, steklena itd. Vsak material zahteva drugačno obliko, toda iz vsega materiala lahko naredimo mizo določene oblike in porabnosti. Seveda, če bi vse mize delali iz enega materiala, bi ugotovili, da material ni za vse potrebe enako prikladen.

Prav tako je z jeziki. Vsak ima svoje posebnosti, najbolje ustrezače narodu, ki je jezik izoblikoval. Te posebnosti skupaj so duh jezika, in kadar se lotimo učenja tujega jezika, moramo predpreti tudi v njegovega duh.

Zato ne sodimo že koj v začetku, da je italijanščina n. pr. potrenat jezik, ker potrebuje za izražanje več besed kakor slovenščina. Je že res, slovenščina je kratka in jedravna kakor malokateri jezik, ali italijanščina ima, zato preprostejo slovnicu in krajše besede ter pri govorjenju ne utruja.

Besed in slovnice se pa moramo pač učiti. To smo že povedali in brez muže se niti čevalj ne obuje. Zato bo moralo biti v prihodnjih urah več slovnice, če bomo hoteli biti kos italijanščini v govoru in v pisavi

Pregled izgovarjave italijanskih črk

Italijanske črke	Izgovarjava	Zgledi	Učna ura in letič (poglavlje), kjer je snov podrobneje obdelana
a, i, u	Cist glas kakor v besedah dar, mir, rum, — u za q in g, in dvo-glasniški i gl. spodaj.	passo (passo) korak primo (primo) pivi lungo (lungo) dolg	1/2
e	Sirok (odprt) kakor v besedi Vera. Zmerom naglašen! Da boste tako ločili od ozkega, ga v izgovarjavi označujemo s strešico: ē.	essere (esserel) biti Meno (měno) Maina (reka v Nemčiji)	1/3
o	Ozek (odprt) kakor v besedah vera, sieča, les.	sedici (sédiči) šestnajst meno (meno) manj	5 (Samo-glasniki)
o	Sirok (odprt) kakor v besedah mora (moreče sanje), oče, roka. Zmerom naglašen! V izgovarjavi označen s strešico: ô.	oggi (ôddži) danes ho (ô) imam	3/12
ozek	Ozek (zaprt) kakor v besedah morati, Sora, lo.	noi (noj) mi sono (sono) sem: so	
b, d, l, l, m, n, p, r, t, v	Enaka izgovarjava kakor v slovenščini.	prato (prato) travnik bandiera (bandjéra) prapor	1/5
h	Zmerom nem. Gl. tudi soglasniške skupine.	Havo (flavo) plavolas harem (arem) harem	
k	Samo v tujkah Izgovarjava kakor v slovenščini.	kimono (kimono) kimono	1/1
j, w, y	Samo v tujkah. Izgovarjavo bomo vsakič navedli.	whist (vist) vrsta kvart cercare (cerkare) iskati	3/8a
c	Pred e in i = č; pred a, o, u in pred soglasniki in na koncu besed = k. — Skupino ch gl. spodaj.	cravatta (kravatta) kravata cognac (konjak) konjak	3/8b
g	Pred e in i = dž; pred a, o, u in pred soglasniki = g. — Skupino gh gl. spodaj.	gaggia (gaddži-a) akacija greco (gréko) Grk	
s	Med dvema samoglasnikoma = z (nekaj izjem); v začetku besed, če mu sledi samoglasnik ali pa soglasnik l, p, q, t = s; po-dvojen = s; če mu sledi soglasnik b, d, g, l, m, n, r, v = z.	rosa (ròza) rosa se (se) če, ako	5/19-21
z	Po pravilu se italijanski z izgovarja c, vendar je mnogo besed, v katerih se izgovarja dz.	steria (siéra) krogla cassa (kassa) blagajna	
x	V rabi v besedah, ki so sestavljene z ex... (eks...) t. j. bivši, dru-gače pa samo v tujkah.	smalto (zmalto) emajl zio (ci-o) stric	6/29
ua	Mnogokrat — a ne zmerom — se dva zaporedna samoglasnika zlijeta v tako imenovan dvoglasnik, ki se pa mora izgovoriti v eni sapi kakor en sam nov glas. Nenaglašeni del takšnega dvoglasnika se izgovori bežno, nekako polglasno. Za primerjavjo: au v besedi aula se izgovori kakor naš besedi avto; ua v besedi quadro (slika) in quanto (trokavica) kakor v ljubljanski besedi kua (kaj), nikakor pa ne kakor kva ali gva v besedah kvadrat ali »gvant« (obleka) — V nepravih dvoglasnikih se oba samoglasnika izgovorita ločeno in razločno; v takšnih primerih bomo v izgovarjavi vmes postavili vezaj. n. pr. paua (strah), izg. pâ-ura; diagnosi (diagnoza), izg. di-ánzozi. — Skupine z i gl. spodaj.	zimmo (zmimo) zimmo questo (kuéstó) ta	
uo		qui (kui) tukaj guerra (guérâ) vojna	
qu			
gu			
i ia, ie, io, iu, oi	Ce sledi nenaglašenim zlogom bi, chi, ii, ghi, pi, si samoglasnik, se i ne izgovarja i, a tudi ne j. temveč nekako na sredini med i in j, kakor n. pr. v hravatski besedi sjaj. (Ne zamenjajte s slovensko-besedo sijav, kjer tako razločno sišite oboje, i in j, da želite dvozložnost besede). Isto velja za skupino oi. Dvoglasniški italijanski i se izgovarja eno zložno; naš znakzanj je j. — Samoglasniško se j. v dvozložno, se pa i izgovarja, kadar je naglašen, in skoraj vselej, kadar sledi samoglasnik zlogom di, li, mi, ni, ri.	pianta (pjanta) rastlina ieti (jéri) včeraj fiore (flore) cvetlica piuma (pjuma) pero più (pu) več	1/6
Podvojeni soglasniki	Izgovarjava takšnega soglasnika je razločnejša, nekako zategnjena, samoglasnik pred njim se pa izgovori kratko.	dificile (difficile) težak maggio (maddžo) maj	1/4, 1/7 (začetni odstavki), 3/11
Soglasniške skupine			
sc, sch	Pred e in i = š; pred a, o, u in pred soglasniki = sk; pred h + e in pred h + i = sk.	scena (šéna) prizor scuro (tskuro) temen	5/18
ch	Pred e in i = k.	schiuma (skjuma) pena	
gh	Pred e in i = g.	chi (ki) kdor	3/10a
gl	Pred i = ij (kakor v besedi Ljubljana); pred a, o, u = gl. — Skupina -gli se na koncu besed izgovori iji, če ji sledi soglasnik, pa gli.	ghirlanda (girlanda) venec	3/10b
gn	Se enako izgovarja kakor nj v besedah njen, Sonja, zelenjava.	figlio (filjo) sin gloria (glórja) slava egli (elji) on glicerina (gličerina) glicerin	6/28

* V naši izgovarjavi boste večkrat srečali besede z dvema ali celo več naglaši. To so besede, ki jih samo zato pišemo v izgovarjavi skupaj, da označimo zategnjenos podvojenih soglasnikov in kratkost samoglasnika pred njimi (gl. točka II. v 3. učni ur), drugače pa obravnavamo vsaka svoj samostojni naglas (dássilla = da z lastnim naglagom in sulla prav tako). Strešica ne pomeni samo, da sta oba e in roka, ampak tudi naglašena, saj veste še že so besede 12. (3. učna ura), da nenaglašena e in o ne moreta biti široka — Nasprotno imata pa n. pr. besedi a rivederel, ki ju v izgovarjavi takisto pišemo skupaj (arrivederel), samo en naglas, kakor da sta ena sama beseda.

Dva predloga mu služita v ta namen: di (od) za 2. sklon in a (k) za tretji sklon. (4. sklon nima predloga in je zmerom enak prvemu.)

Italijanščina je izredno prožen jezik in ne mara trdih in prisiljenih oblik. Takšne oblike bi pa ponekod nastale, kadar trči predlog ob spolnik (n. pr. di + il). Zato sta se predloga di in a spojila s spolniki v tele nove, blago-glasnejše besede:

di + il = del; a + il = al; di + i = del (dej); a + i = ai (aj); di + lo = dello; a + lo = allo; di + gli = degli (delji); a + gli = agli (alji); di + l = dell; a + l = all; di + la = della; a + la = alla; di + le = delle; a + le = alle.

Za obvladovanje italijanske sklanjatve mora torej vedeti: 1. katerega spola je samostalnik ali privednik in s kakšno črko se začne, ker je od nje odvisna izbira spolnika (gl. točka 15. v 4. učni ur); 2. kakšna je njezina množinska oblika, in 3. kako se predloga di in a, ki označujeva 2. odnosno 3. sklon, spojita s spolnikom.

a) Moški samostalniki

1. **il passo korak** i passi koraki
2. **del** " koraka dei " korakov
3. **al** " koraku ai " korakom
4. **il** " korak i " korake
1. **Io zio stric** gli zil
2. **dello zio** degli zil
3. **allo zio** agli zil
4. **lo zio** gli zil
1. **Fanno leto** gli anni leta
2. **dell'anno** degli anni
3. **all'** " agli "
4. **I'** " gli "

b) Ženski samostalniki

1. **la sera večer** le sera veceri
2. **della sera** delle sere
3. **alla** " alle "
4. **la** " le "
1. **l'ombra senca** le ombre sence
2. **dell'ombra** delle ombre
3. **all'** " alle "
4. **I'** " le "

Samostalniki, ki nimajo spolnika (n. pr. osebna imena), se sklanjajo brez njega. Pred samoglasnikom se končni i predloga di lahko izpusti in nadomesti z opuščanjem (apostrofom), a se pa lahko podaljša v ad, da ne trčita dva samoglasnika skupaj.

1. **Giacomo** (džá-komo) Jakob Neža
2. **di Giacomo** d'Agnese
3. **a Giacomo** a Agnese (ad Agnese)
4. **Giacomo** Agnese

Sklanjatev samostalnikov z nedolčnim spolnikom prihodnjič

Vaja

Sklanjaj pismeno in ustno samostalnike: l'automobile (moškega ali ženskega spola!), la pianta, l'accento, la regina, lo comandante, la regola, Giovanni, lo sloveno, il giorno, il ghiro, il tempo, il vescovo, la mano, lo scolaro (učenec).

Popravil

V točki 19. (5. učna ura) med Zgledi je po pomoti izostala strešica v izgovarjavi besede rosa. Beseda se izgovori pravilno rôza, torej s širokim »o« in ne z ozkim kakor slovenska roža.

Lodovico Ariosto (1474-1533)

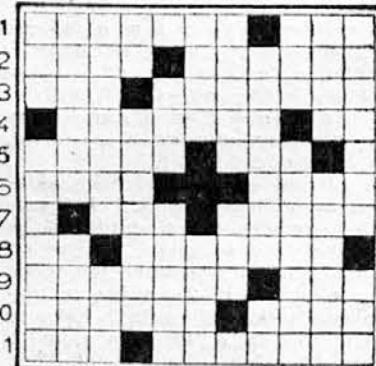
Lodovico Ariosto je eden izmed najmarkantnejših zastopnikov »del Rinascimento italiano« (trinštimento), t. j. italijanske renesanse.

Rodil se je leta 1474. v kraju Reggio d'Emilia (reddžo demilia). Njegova mladost ni bila posebno srečna; oče je namreč po

* UGANKE

KRIŽANKA

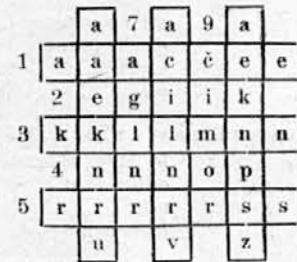
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11

Vodoravno: 1. Prepotrebna napajjava; kraljevska igra. 2. Mesto v Sremu; del loka. 3. Gora na Dolenjskem; upor. 4. Posnemanje glasu pri mlatvi; zlato (francosko). 5. Seznamen; predlog; rimski znak za 50.

CAROBEN LIK

6 8 10

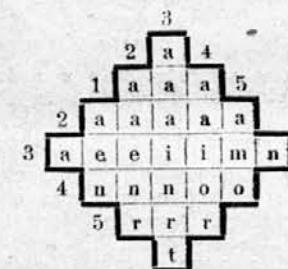
- Arabec;
- mukotrp;
- uničojoč;
- star denar;
- pološčen;
- čajnik;
- ustanovitelj ruske države (v 9. stol.);
- znan prelaz in kraj blizu Skoplja;
- rimski vojskovodja in imperator.
- visok častnik.

STOPNICE

1.	R	a	j	—	—
2.	—	r	a	j	—
3.	—	—	r	a	j
4.	—	—	—	r	a
5.	—	—	—	—	r
6.	—	—	—	—	a
7.	—	—	—	r	a
8.	—	—	r	a	j
9.	r	a	j	—	—

- krasen tuj ptič
- krajevec, krajnjak
- hrabrost
- vzdrži se
- japonski vojaški plemič
- preračun
- zadnja, poslednja
- dežela
- umrla ženska

MAGIČEN LIK

- vrsta papig
- boriče
- italijanski literat (1492—1556)
- duša (latinsko)
- znano žensko ime, tudi ime več kralje in Marijine matere

DVE O MILIJONIH

Računanje z velikimi števili ljudem našega stoletja ne dela več velikih težav. Toda predstavljanje večjih števil se vedno daleč presega našo zmogljivost. Ravn tako pa smo izpostavljeni najhujšim zmotam in napakam, kadar hočemo z golim presojanjem, bi pravega pismenega računanja po matematičnih pravilih, priti pri veliki koliciinah do izida.

Tako bi, postavimo, prejeli močno različne odgovore, če bi več ljudi vprašali, koliko vžigalne bi potrebovali, da bi sestavili z njimi trak od zemlje do lune. Pri tem računajmo povprečno razdaljo med zemljo in luno 375.000 km, dolžino žveplenk pa 5 centimetrov.

Pokusite tudi vi sami najprej po prevdarku oceniti potrebno število vžigalnic, ali kakor že pravimo, ugani, s čimer ravno izražamo, da naša sodba vsaj deloma sloni na podzavetju, na občutju, morda celo na intuiciji. Seveda bo onemu, ki je že kdaj reševal slično vprašanje, izkustvo že utegnilo nekoliko koristiti, da odgovor ne bo preveč predan slučaju. Izdamo vam toliko, da pogreška za tisoče enot ne bo prav nič huda. Potem pa še z deljenjem poščite pravi rezultat in ga primerjajte s svojim odgovorom. Morda boste neljubo presenečeni.

Večkrat beremo, da nekateri časopisi izhajajo vsak dan v milijonskih nakladah. Nekaj deset tisoč izvodov naših največjih časopisov ne more vzbudit prave predstave o gornjem številu.

Zdaj pa sodite in primerjajte! Kako visok stolp bi zložili s 50.000 izvodami našega časopisa in z milijonom izvodov velikega časopisa, če računamo debelino posameznega izvoda povprečno le 2 mm?

TEZAK PREVOZ

Dva zakonca dospeta s svojima dvema otrokoma do reke, ki je na

daleč brez mostu. Vendar najdejo čolnič, ki je pa tako majhen, da vzdrži samo enega odraslega ali oba otroka. Kako so se najhitreje prepeljali?

NE IZDA SE HITRO

Sin vpraša očeta po starosti. Oče mu hoče malo ponagajati in mu odgovori: »Pred sedmimi leti sem bil sedemkrat toliko star kot ti, a čez tri leta bom od tebe le trikrat starejši.«

Pomagajte sinu rešiti, koliko je vsakdo star!

OBRATNIČA

Ralo, jalov, Spika, redov, muka, mineš, Kioto, svit, podsut.

V teh besedah obrni črke, da dobijo nove besede, katerih prva in zadnje črke pokažejo dve grdi lastnosti, ki se ju zelo varujmo.

Rešitve ugank iz prejšnje številke

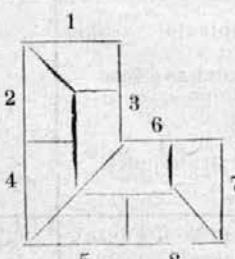
Križanka; po vrsti vodoravno: 1. sebičnost; 2. revir. Agram. 3. el. obad. dno. 4. pik. Isar. in. 5. umnost. Erna. 6. b. Ur. a. va. r. 7. leta. rdečih. 8. ir. osti. ami. 9. kap. Lahi. aj. 10. ataka. astma. 11. ovaduštvo.

Enačba: Mar-oko, tin-to. Kr-emona, pan-ter = Martin Krpan.

Carobna zlogovnica: 1. perigon. 2. Ricardo. 3. gondola.

Zlogovnica: 1. poklon. 2. Medija. 3. prosek. 4. Struma. 5. Boston. 6. Alenčica. 7. veznik. 8. stavnica. 9. livreja. 10. energija. 11. vodarina. 12. prapor. 13. Koseze. 14. ravnik. Kdor se zaveva svoje moči, ne grozi.

Geometrična naloga (najlepša rešitev):

Zlogovna izpopolnjevalka: 1. talisman. 2. relief. 3. Aligarh. 4. velikan. 5. Iliri. 6. alibi. 7. tulipan. 7. Alison. Traviata.

Obratnica: 1 2 3 4 5 — Silva.

Račun: $100 + 330 + 505 + 077 + 099 = 1111$.

Kvadrat:

3	6	7	6	3
6			6	
7			7	
6			6	

3 6 7 6 3

ROBINZON na samotnem otoku

Št. 11. Majhno raziskovalno polovanje

Dobra južina je Robinzona potolažila in mu spet vila moči, tako da se je odločil, da se bo zdaj malo razgledal po otoku, ali niso kje v bližini ljudje.

Nekaj kilometrov daleč je stal

nekaj hrib; pol upanja se je nameril tjakaj in je kljub soncu zlezel nanj.

Ko se je povzpel na vrh, je spoznal, da se nahaja na otoku. Kamor mu je segal pogled, je lahko

videl samo gozdove, skale in more. Nikjer ni kakšen dim iz kadečega se dimnika izdajal, da so na otoku živa bitja, samo daleč v daljavi je videl še nekaj otočkov. Robinzonu se je milo storilo pri srcu.

Št. 12. Robinzon odkrije votline

Ko je s težkim srcem odhalil s hriba, je zagledal v skoraj navpični steni razpoko, ki jo je narava sama ustvarila za pribeljšišče.

Že je premisljeval, da bi si tukaj uredil ležišče in prebil noč, toda ni

se mogel domisliti, kako bi zaprl vhod. Nekaj metrov od tod je žuborel iz skale studenec in Robinzon je bil ves srečen, ko je ugotovil, kako okusna je njegova voda.

Bila je okusnejša od piva doma.

Sedel je in občudoval svoj novi dom. Če bo le zasadil nekaj dreves pred odprtino, bo vhod popolnoma zakrit in imel bo pravo, naravno trdnjavjo.

Tudi pokrajina je prijetna za oko.

Št. 13. Robinzon najde kokosovo palmo

Pri iskanju rastlin, ki jih je nameraval zasaditi pred vhod svoje votline, je Robinzon našel pod neko palmo trd sadež, ki ga ni poznal. S pomočjo ostrega kamna se mu je posrečilo odstraniti vlaknato ličico, tako da je prišel do prave

lupine. Tako velikega oreha še svoj živ dan ni videl.

Ce je zdaj sadež potresel, je lahko slišal, kako sok v njem šklokota; vztrajno je razbijal po lupini, tako da se je naposled zdrobil. Tako je prišel do sočnega je-

dra, ki ga je z užitkom popil in pojedel. Neverjetno, kako mu je bila danes sreča mila!

Pol navdušenja je zgrabil obe prazni lupini in zagledal, da je hkrati dobil dve izvrstni skodelici za svoj novi dom.

Št. 14. Stiska te prisili k iznajdljivosti

Robinzon je zdaj spoznal, kako važno je, da gledaš okrog sebe z odprtimi očmi; dosti stvari je bilo v naravi, ki bi jih utegnil porabiti, samo zmerom je moral biti čuječen, odprtih oči in ušes.

Iz nekih ovijalk je lahko zvilen močne in debele vrvi, ki jih lahko uporabi. In tako je lepega dne našel na peščini posebno veliko školjko.

Ko jo je pritrdir na debelo pa-

lico, je dobil nekakšno lopato, ki je prav za prav ni bila vredna tega imena, pa je vseeno pošteno grebla in kopala, in bila kajpake vse pravnejša od golih rok. Te lopate se kar ni mogel do sitega nagledati.

Št. 15. Moj dom — moj grad

Zdaj se je lahko resno spravil na delo, da bi vsadil pred svojo votline drevesa. Privilekel je zemljo in travnato ruševino in z njo pokril korenine. Vse skupaj je zalil z vodo, ki jo je prinašal v skodelicah

iz kokosove lupine.

Iz lijan, ki jih je bil našel, si je spletel vrvnato lestev. Maral ni namreč nobenega vhoda od zunaj, njegova votline naj bo nepristopna vsem!

Nekaj metrov nad votlino se je nagibala veja ogromnega drevesa. Nanjo je pritrdir vrvnato lestev; to je bil edini dostop do njegove trdnjave.

Dalje prihodnjie

12. nadaljevanje

»Nikoli, Ne, ne!«
 »Potlej je pa najbolje, da tole tu kar uničim...«
 Vzel je lepenko v roko, toda Anna mu jo je naglo iztrgala.
 »Nikarite! Bilo bi neusmiljeno! Prava umetnina je; prav gotovo.«
 »Toda nisem vas vprašal za dovoljenje...«

Na svoje veliko začudenje je opazil, kako je zdrknila solza po njenih lichen. Brž si jo je otrla in hotela steki ven, toda Reynolds je jo zadral.

»Ne zamerite, Anna!«
 »Saj mi niste nič storili.«
 »Zakaj se pa potlej jokate?« je sočutno vprašal slikar.
 »Saj se ne jokam.«
 »Ali hočete mar tajiti, da je bila tole tu solza...«
 »Solza še ni jok.«
 »Zdi se potemtakem, da v psihologiji nisem kaj prida podkovan. Mislim sem, da se srdite zaradi slike, ki sem jo narusal brez vašega dovoljenja.«

»Kaj še. Mislila sem... mislila... oh, saj sama ne vem, kaj sem mislila.«

Prekrasna je bila v tej svoji zmednosti, z leskom solze v očeh. Reynolds bi jo bil najrajši kar stisnil v narocje — in bržas bi se Anna ne bila branila. Toda premagal se je. Pisane te knjige je bil zgolj izgovor, samo da ji je lahko pomagal in zagata. Zdel bi se sam sebi izdajalec, če bi zdaj ne brzal svojih custev.

»Pet je že, Anna. Kako čas hiti.«
 »Res? Potlej pa moram kar brz domov. Nocoj bi se rada še preselila v svoje novo srčano stanovanje.«

»Kam pa?«
 »Purvis Street. Še pet minut ni odtod. Ze pri avtobusu si bom vsak teden prihranila tri šilinge.«

»Varčno dekle! Lej, lej. Denar za vožnje si boste prihranili za deževne dni, jeli da?«

»Prav gotovo,« je na moč resno odgovorila.

Ko je odšla, je stopil k oknu, da bi zagnril zaveso. Tedaj je videl, kako je izza drevesa naglo stopil neki moški in jo mahnil za Annijo ulici navzgor.

»Tolikšna abotnost!« je sknil skozi zobe.

Kmalu nato je pozvonilo. Tony je prišel javit obisk nadzornika Brenta.

»Kar noter ga pripelj!« je s kislom obrazom rekel Reynolds.

Brent je vstopil in sedel na stol, ki mu ga je slikar ponudil. Njegov pogled je koj odkril Annino sliko na slikarskem stojalu.

»Zapeljiv model!«
 »To pa, to.«

»Misil sem, da je vaša tajnica,« je skoraj zafrkljivo menil Brent.

»Dosej je res bila... No, Brent, poslušajte me samo hip. Ze kar vem, zakaj ste prišli...«

»O tem pa resno dvomim, dragi prijatelj.«

»Ondan je bila že Roza pri meni; zaradi iste stvari. Kar prihranite si besede. Ubogo dekle se mi je smililo, ko ji pa delate z neprestanim zalezovanjem tolikšno kričico...«

»Jaz da ji delam kričico?« se je na široko začudil Brent.

»Ce ne vi, pa vaši uradniki. Pravkar sem videl, kako ji je neki agent za petami. Prava sramota za policijo, če nima boljšega dela. Sicer pa, kaj se vmešavam v to stvar? Kakor znate, pač znate!«

»Prijetelj, ta stvar se pa tiče že javnosti. Priznati moram, da sem vas obiskal v zvezi s temelj dekleton.« je priznal, kažoč na njeno sliko. »Nisem vas prišel svariti, da utegnete biti okrajeni, pač sem vam pa prišel povedat, da ste že okrajeni.«

»Ne mlatite vendar prazne slame!« mu je ostro skočil Reynolds v besedo.

Brent je izvlekel dragoceno uro iz žepa. Reynoldsovi oči so se začudeno razprle.

»Ni mi treba vprašati, čigava je ura,« je smehljaje se menil Brent. »Kakor veste, sem vam jo pred leti prav jaz sam izročil v dar do nogometnega moštva, ko ste odšli iz Halleburyja.«

»Da, da...« je zmedeno mrmljal Reynolds. »Kako sem le mogel biti tako nepreviden!«

»Ali ste uro že pogresili?«

»Da, že pred nekaj dnevi. Ker je pa nisem vsak dan nosil, sem mislim, da sem jo kam založil.«

»Pa ni bilo tako,« je s škodoželjnim nasmeškom menil Brent. »Ali veste, kje smo jo našli?«

»Kako bi naj vedel?«

»Pri nekem tiču, ki smo ga pravkar aretilali, Leeks mu je imel.«

»In kje jo je ta dečko našel?« je mirno vprašal slikar.

»Ni je našel. Tale Leeks sploh nikoli ničesar ne najde, razen v žepih svojih žrtv. Seveda je falot prisegal, da jo je našel in da je bil pravkar na poti na policijski urad za najdene stvari. Toda povediti vam moram nekatere okolnosti, ki vas bodo na vso moč zanimala. Ugotovili smo — in sicer

KRIMINALNI ROMAN * NAPISAL GEORGE GOODCHILD. PREVEDEL Z. P.

Skrivnostna znamenje

nedvomno — da sta Leeks in Blackham »poslovna tovarša«. Kaj pravite k temu?«

»Blackham...« je bolj zase zamrmljal Reynolds.

»Da, da. Blackham je oče vaše edne tajnice... In se celo to vedo, da sta Blackham in Maščevalc zaveznika — in da še ni dolgo tega, da je Blackham z Maščevalcem govoril. Ali vas je nemara še zmerom volja, da bi verjeli poštenosti potepinskega Leeksa?«

»Do pičice razumem, kako sklepate. Po vašem je torej Anna ukradla uro tukaj pri meni in jo izročila ali svojemu očetu ali pa Leeksu?«

»Ali nemara ne gre tako vse v račun?« je podsmehljivo menil Brent.

»Ne zamerite mi, če vam rečem, da se mi zdi takšno sklepjanje malce prenagljeno. Anna poznam precej dobro, vam je pa glava polna samih predsodkov.«

Brent ga je zasmehljivo pogledal.

»Kako bi le vi poznali takšno sorto ljudi, dragi slikar! Taksna dekleta so zvita ko kozji rog, zakaj doraščala so v okolju sleparstva, potuhnenosti in zlobe. Dragi Harry, nepoboljšljiv sanjač ste! Zmerom bi radi v ljudeh videli dobro zrno, sleparsko skorjo pa prezrl... Kako morete sploh misliti, da bi bilo dekle, ki ga je Blackham vzgojil, drugačno kakor nepošteno!«

»In vendar si upam trdit, trdit, dragi Brent, da Anna ni ukradla v sobo.«

»Kje le jemljete svoj pogum?«

Reynolds ga je prebrisano pogledal in si prizgal cigaret, preden je odgovoril.

»Pogum imam lahko, če veš, da je drugače. Dragi Brent, nikar ne sledi pomiciva. Po pravici vam povem, da sem izgubil uro še preden je prišla Anna v moje stanovanje. Tako, zdaj boste vendarle verjeli...«

»Ni mogoče!« je poraženo vzkliknil Brent.

»In vendar je tako. Mojemu dokazu zdaj vaša teorija ni več kos.«

Anna veste, da teorije sploh sovražim. Prerado spodrsne človeku na takšnih potek, ki jih domisljava gradi. Zberite se in prizgite si cigareto.«

Brent je z zamahom roke odklonil. Nenadejano se je spomnil, da je slika, ki mu ga je slikar ponudil. Njegov pogled je koj odkril Annino sliko na slikarskem stojalu.

»Zapeljiv model!«

»To pa, to.«

»Misil sem, da je vaša tajnica,« je skoraj zafrkljivo menil Brent.

»Dosej je res bila... No, Brent, poslušajte me samo hip. Ze kar vem, zakaj ste prišli...«

»O tem pa resno dvomim, dragi prijatelj.«

»Ondan je bila že Roza pri meni; zaradi iste stvari. Kar prihranite si besede. Ubogo dekle se mi je smililo, ko ji pa delate z neprestanim zalezovanjem tolikšno kričico...«

»Jaz da ji delam kričico?« se je na široko začudil Brent.

»Ce ne vi, pa vaši uradniki. Pravkar sem videl, kako ji je neki agent za petami. Prava sramota za policijo, če nima boljšega dela. Sicer pa, kaj se vmešavam v to stvar? Kakor znate, pač znate!«

»Prijetelj, ta stvar se pa tiče že javnosti. Priznati moram, da sem vas obiskal v zvezi s temelj dekleton.« je priznal, kažoč na njeno sliko.

»Kakor veste, sem vam jo pred leti prav jaz sam izročil v dar do nogometnega moštva, ko ste odšli iz Halleburyja.«

»Da, da...« je zmedeno mrmljal Reynolds. »Kako sem le mogel biti tako nepreviden!«

»Ali ste uro že pogresili?«

»Da, že pred nekaj dnevi. Ker je pa nisem vsak dan nosil, sem mislim, da sem jo kam založil.«

»Pa ni bilo tako,« je s škodoželjnim nasmeškom menil Brent. »Ali veste, kje smo jo našli?«

»Kako bi naj vedel?«

»Pri nekem tiču, ki smo ga pravkar aretilali, Leeks mu je imel.«

»In kje jo je ta dečko našel?« je mirno vprašal slikar.

»Ni je našel. Tale Leeks sploh nikoli ničesar ne najde, razen v žepih svojih žrtv. Seveda je falot

prišel, da klobuk na glavi in je bil videti na moč besen. Kazal je kakšnih petdeset let, blečen je bil okusno, v život je bil precej rejen, oči so mu pa predirljivo zrle v svet.

»Nadzornik Brent?« je kratko in odsekano vprašal.

»Da. Prosili ste, naj vas obiščem.«

»Prav, da ste tu. Minulo noč so me napadli in oropali.«

»Obžalujem. Ali ste o napadu že obvestili pristojno revirno stražničko?«

»Ne. Zadeva bo vas, gospod nadzornik, bolj zanimala. Tistole tam si oglejte!«

Pokaza je v sobni kot. Brent je uzrl v opanženi steni majhna vrata, očitno vrata do blagajne. Zgoraj je bil pritrjen listek. In ko je nadzornik stopil bliže, je opazil, da je na listku narisan Maščevalčev znak — tehnika.

»Ze spet!« je jezno zamrmral.

»Da, da! S temi svojimi očmi sem ga videl...«

»Kdaj?«

»Snoči okoli desetih.«

»Ali hočete reči, da je bil na delu sam Maščevalec?«

»Prav gotovo je bil on sam.«

Lewinove oči so žarele v sovraštvu. »Imel sem mnogo dela. Moj knjigovodja je odšel ob osmih, jaz sem pa še ostal. Tedaj je pozvonilo. Menil sem, da je nočni čuvaj, ki je videl luč. Ko sem že hotel stopiti odpirat, se je nepridiprav zakadil v sobo. Z njim sta bila še dva druga.«

»In kako se piše vaša dolžnica?«

Lewin se je obotovljal. Ker je pa Brent le sili vanj, mu je napovedal, da je še brž preiskal vso sobo v upanju, da bi našel kakšen sumljiv odtis prsta, toda ves njegov trud je bil zaman.

Ko se je Brent poslovil od trgovca, je zavil kar koj k njegovemu dolžnici. Vdova je bila reva; stanovala je v Južnem Kensingtonu in se je na moč začudila, ko se ji je Brent predstavil za policijskoga nadzornika.

»Prihajam zaradi Mr. Samuela Lewina, ki imate kakšnega dobrega v plemenitega prijatelja, ki vam v sili pomaga...«

»Kaj naj storim, gospod nadzornik, povejte mi?«

»Storite tako, kakor piše na listku. Poravnajte svoj doig in bodite veseli, da ste se te skrbi zmeblili.«

»Hm, ali smem tale denar res porabiti...« je polglasno, bolj sebe kakor Brenta vprašala.

»Gospa, kar brez skrbi. Celo proti vam vognu vprašal.«

Njene oči so se srečno smehljale.

Ko se je Brent spet vrnil v Lewinovo pisarno, se je po sili in srdito smehljal. Maščevalec ima pošten obrok smisla za humor!

Razen tega je še zaslužil lepo vsočico; nekaj čez pet funtov!

Lewin je imel klobuk še zmeren na glavi. Tudi on je bil medtem dobil pismo, toda takšno, da mu je srd prekipeval. Poslala mu ga je neka londonska bojnišnica.

»Preberite to nesramnost!« je besno dejal Brentu.

Brent je bral takole pismo.

»Visoko spoštovani gospod!«

»V imenu ravnatelja mi je v posebno čast, da se Vam kar najiskrene zahvalim za velikodušni dar £ 555.10. Porabil ga bom po Vaši želji za popravilo našega poslopja. Dovolite, visoko spoštovani gospod, da Vam zaradi reda s tem pismom potrdim prejem denarja in se Vam plemeniti darovalec,

z odličnim spoštovanjem

z pripomgom

A. J. Harper.«

»Tem ljudem

= ŠPORTNI TEDNIK =

Prvi rezultati pokalnega tekmovanja v Ljubljani. — Coppa Italia je dospela do četrt finala

To nedeljo je bilo tako lepo športno vreme, vsaj pri nas, da bi bilo zaslužilo nekaj boljšega sporeda, nekaj krepkega, privlačnega. Tisoči bi se bili zgrnili na igrišče in se za nekaj ur kot nekdaj predali dogodkom, razburljivim ali dolgočasnim, kakor bi že bilo naneslo. Toda tudi za skromne predritev v sedanjem slogu je še zadovoljivo dovolj zanimanja. Tisočev sicer ni na igrišča, marsikdo pa le najde pot tja, ko nam pa je n. pr. Šmarina gora že v inozemstvu.

No, in tako so nam dobrodošli rezultati izločilnih pokalnih tekem Vič—Hermes 0—6, Ljubljana—Mladika 4—2, Svoboda—Jadran 4—3.

Slovenska nogometna zveza je obvezala vseh enajst ljubljanskih klubov, da se morajo udeležiti pokalnega tekmovanja. Izvod iz zadrge, ki je samim klubom prav prisel. Za reden nadaljnji potek tekmovanja je bilo najprej potrebno izločiti tri udeležence, da jih bo preostalo osem, ki se bodo nato v četrtnih finala borili za udeležbo do konca. Prihodnjem nedeljo bodo igrali še povratne tekme, da se stvar ne bi prehitro iztekel. Po vsega osmih nedeljah se bo razdelo, kdo je med tekmovalci najboljši.

Se najbolj zares sta stvar vzela Svoboda in Jadran, ki sta dopolnoma na Ljubljani odpravila svojo borbo. Rezultat 4—3 za Svobodo je takoj resen, da Svoboda se nikakor ne more računati z vso gotovostjo z udeležbo v četrtni finali.

Ljubljana je proti Mladiki postavila svojo rezervo in s 4—2 predobila nekaj naskoka. V predtekmi so igrali juniorji proti Marsovemu naraščaju in zmagali s 3—1. Še po pokalni tekmi so nastopili, tokrat prvi garnituri Ljubljane in Marsa. Precejšnje število gledalcev je prišlo na svoj račun. Belo-zeleni so v prvem delu igre s 6—1 pokazali veliko nadmočnost, do dokončnega rezultata 7—3 so pa znatno popustili.

Vič je proti Hermesu nastopil na igrišču v Šiški. Zadeva je končala z 0—6 za domačine in je s tem Vič tudi formalno na terenu dokazal, da je bila precej bolj na mestu priateljska tekma Ponziana—Ampelea 4—0 kot bi bila Ponziana—Vič.

V italijanskem pokalnem tekmovanju je bila na sporedu osmina finala. Udeležilo se je je nekaj delih kalibrov. Da navedemo takoj rezultate: Bologna—Siena 6—3, Venezia—Udinese 5—0, Fiumana—Spezia 0—1, Lazio—Milano 2—0, Lucchese—Padova 1—3, Torina—Brescia 5—2, Fiorentina—Juventus 5—3, Roma—Novara 2—2.

Bologni je torej uspel, da se je osvobodila Siene. Do četrtnih finala pa ima še zapreko v moštvi Livorna, ki ga mora prej izločiti. Fiumana, ki je v tako lepem stilu odpravila renomirano moštvo Genove, je tokrat, tudi na svojem terenu, klonila pred Spezio. Močno sta zmagala Lazio in Fiorentina, ki je odpravila zmagovalca nad Ambrosiano, torinsko Juventus s 5—3. Neodločena Roma—Novara se bo ponovila na praznik 22. t. m., ko se bo igrala tudi tekma Bologna—Livorno.

V četrtnih finalih prihodnjem nedeljo bodo igrali: Bologna ali Livorno—Venezia, Spezia—Lazio, Padova—Torino in Novara ali Roma—Fiorentina, vedno na igriščih prvoimenovanih.

Od drugih inozemskih rezultatov bi zabeležili še naslednje:

Prvenstvo v švicarski nacionalni ligi: Bienna—Nordstern 1—0, Grasshoppers—Chaux de Fonds 1—0, Lugano—Grenchen 3—1, Servette—Losanne 2—0, St. Gallen—Lucerne 3—1, Young Boys—Young Fellows 2—0.

Francija: Pokalni finale Gironins Bordeaux—Toulouse 2—1 (odigran v Parizu).

Nemčija: Finalno prvenstveno tekmovanje Dresden—Gleiwitz 3—0, Schalke 04—Hamburg 3—0, Helene Altenessen—Köln 6—1, Kickers Offenbach—Mülhausen 5—1, Neckarau—Kickers Stuttgart 5—3, Rapid (Dunaj)—München 1860 2—0.

O. C.

Po trudopolnem delu — zabava in razvedrilo v Družinskem tedniku! *

Za kulisami moderne kirurgije

PREMAGANA BOLEČINA

Pred dobrimi sto leti se je ponesrečil prvi poskus dr. Welsa z narkozo. Učenjaki so bili takrat prepričani, da je popolna ublažitev bolečin — utopija. Danes je maska s kloroformom zdravniški instrument, brez katerega moderne kirurgije ne moremo predstavljati

Horace Wels je bil zobozdravnik v Hartfordu, neznaten mestecu države Connecticut v Združenih državah. Ne bi mogli reči, da se mu je dobro godilo, in da je bil zadovoljen. Pred nekaj leti se je bil v Hartford preseil iz Bostonia, kjer je izvrševal prakso v družbi tovarša Williama Mortona. Zadružiti sta se moralni, ker je zobozdravniška praksa komaj enega lahko spodbuno preživila. V Hartfordu se Welsu tudi ni dosti bolje godilo. Bil je malo boljši podeželski zobozdravnik in zaposlen večinoma v najbolj navadnim rokodelskim delom: dretjem ali plombiranjem zob. In še to delo je bilo slabo plačano.

Vendar Wels ni bil nezadovoljen zaradi denarja, ki ga ni imel. V počljenem in zasebnem življenju ni bil zadovoljen, ker je hotel nekaj najti ali odkriti, čeprav sam ni vedel kaj. Zmerom žive na svetu tudi te vrste ljudje.

Zato je Wels veliko bral, ne zgolj za zabavo temveč tudi zaradi izobraževanja. Verjetno je, da je bral tudi dela velikega grškega zdravnika Hippokrata in njegovo pripomočko, da bi bila ublažitev bolečin celo več kot bolečino delo...

Sicer pa ni nikoli ugotovil, kaj je moža napotilo, da se je vel s tem problemom baviti. Problem sam se je zdel njegov dobi nerešljiv, in kdo se je z njim bavil, se je zgolj igračkal. Saj je n. pr. resen učenjak, dr. Velpeau v svoji leta 1939. izšli brošuri trdil, da je ublažitev bolečin utopija, katere tudi prihodnjih deset rodov ne bo uresničilo. In teda se ni bilo dolgo, odkar je brošura prišla na svitlo.

V zdravniški literaturi je bilo pač tudi nekaj namigov. Denis Papin, slavni izumitelj parne sile, se je baje tudi s tem problemom bavil. Govorili so o skrivnostnih napojih, ki so jih v srednjem veku skrivajemali obtoženi ali obsojeni pred mučenjem, in ki mučenci zaradi njih baje niso čutili bolečin. Znani so bili uspavalni učinki opija in hašiša ter poskusi, da bi z obkladki in podvezavanjem dosegli enak učinek.

Seveda je dvomljivo, če je preprosti zobozdravnik v Hartfordu vse to vedel. Domnevati pa moramo, da so mu bila znana raziskovanja slavnega kemika in naravoslovec, Humphryja Davysa v Bristolu. Le-ta je pred štiridesetimi leti raziskoval učinke raznih plinov, med temi dušikov oksid, ki je pokazal čudno veselostni in hkrati uspavalni učinek.

Znanost in praksa

Humphry Davys je bil zvezda znanosti, ali na praktično izkorisčanje svojih izsledkov je kaj malo mislil. To naj bi bilo prepričeno baš Horacu Welsu...

Začetkom leta 1841 je prišel v Boston ter obiskal svojega nekdanjega družabnika, zobozdravnika Williama Mortona. Tovariša sta se pomenvovala to in ono, slednjši je Wels pripomnil, da je našel posebno metodo dretja zob brez bolečin, katero je celo sam na sebi preizkusil, ko mu je po njegovih pripravah neki drugi zobozdravnik v Hartfordu izdril zob.

Morton se je zanimal za podrobnost in Wels mu je povedal, da je napravil ta poizkus enkrat z dušikovim oksidom, drugič pa z žvepljenim etrom. Slednji se mu zdi preveč nevaren, medtem ko prvi ni popolnoma zadovoljivo učinkoval. Morton je stvar premislil, potem pa Welsu nekaj predlagal.

Naslednj dan sta šla v vseučilišče, kjer je Morton govoril z znamenim profesorjem medicinske fakultete, da bi tak poizkus napravili pri kaki večji operaciji kot je izdretje zoba. Profesor je odklonil, ker baje ni bilo primernega bolnika, bržčas pa zaradi tega, ker se mu je zadevčina preveč nevarna zdela. Zobozdravnika sta govorila potem z drugimi znanci, med temi s kemikom dr. Charlesom Javksonom, in naslednj dan je imel Horace Wels priliko, da je poizkus uspavanja, ki jih je v Hartfordu izvršil na sebi in nekaterih bolnikih, ponovil na univerzitetni kliniki. Pa bodi, da je bil Wels zelo razburjen in zaradi tega neroden, ali da je bil zgolj nesrečen slučaj, bolnika je uspaval, toda baš ko so mu izdirali zob, se je prebudil in začel na vso moč tuliti, navzoči zdravniki in študentje pa so bušili v krohot. Polomija je bila strašna.

Wels se je še isti dan vrnil v Hartford in neuspeh ga je tako prizadel, da je kmalu opustil celo svoj poklic ter se jih baviti z razstavami in prodajo pticev, kar je bilo že od nekaj njegovo posebno veselje.

Nadaljevanje poizkusov v Bostonu

Horace Wels sam ni nikoli več zobil, še manj je mislil na poizkus se uspavanja bolnikov. V Bostonu pa ne tako. Tu je bil pred vsemi Charles Jackson, ki mu ni šla iz glave misel, da bi bolnike, ki jih je treba operirati, uspavali s plini. Dve leti kasneje se je odločil, da bo stvar sam preizkusil, in ker ne bi dobil zdravnika, ki bi mu zaupal bolnika, je Jackson eksperimentiral sam na sebi.

Zapr se je v sobo, sedel v udoben stol, vzel steklenico s čistim žveplenim etrom, ga vili nekaj na platneno krpo, ki si jo je potem tiščal na usta in nos. Po njegovih zapiskih ga je spreletel najprej mraz, potem vročina, kašelj ga je dušil, glava ga je bolela, omotico je čutil, noge so mu

lastne domišljije ne bo čutila bolečin.

Kemik Jackson je preudaril, ni omenil nič o poizkusu, ki ga je sam na sebi izvršil, pač pa Morton oponzoril na poizkus, ki so ga pred petimi leti napravili na pobudo Horaca Welsa. Morton sprva ni maral nič slišati, ali Jackson ni odnehal ipomil, da bi moral vzet destinil in z zrakom razredčen žvepleni eter, česar tedaj niso storili.

Morton se je napravlil neumnega, skomignil je z rameni in odšel. Naslednji dan pa je dejal bolnici, da ve nekaj boljšega kot je omotenje z magnetizmom. Vzel je žvepleni eter po navodilu dr. Jacksona ter uspaval žensko, ki je ostala dve minutki v nezaveti ter ni prav nič čutila, da ji je izdril zob. Nato ji je predložil v podpis zapisnik o tem.

Prva narkoza

To je bila na svetu prva posrečena narkoza za izvršitev operacije. Venec Morton o tem ni še nikomur nič povedal. Saj je tudi Jackson prav tako molčal. Šest tednov kasneje, dne 14. oktobra 1846, je dr. Warren na vseučiliščni kliniki operiral neko žensko in dr. Morton je tedaj po dogovoru z njim žensko pred operacijo narkotiziral. Ta dan je bil doktor Jackson odsoten, in ker je bil odsoten, si je Morton izbral baš ta dan. Hotel je imel slavo zase.

Boj za slavo

Nameri se mu ni popolnoma potrečila. Sicer pa je bila slava tolikšna, da sta si jo lahko dva razdelili. Lahko bi si bili razdelili celo trije, to se pravi, še Horace Wels zraven, ali na to ni nihče mislil.

Že novembra je Jackson osebno naznani znanstveni akademiji v Parizu skrivnost in postopek narkoza z žvepljenim etrom. Princip je bil odprt. Vse drugo je bilo le izboljšanje postopka: namesto etra Kloroform, na kar je prišel naslednje leto 1947. dr. Simpson v Edinburghu, maska namesto platnene krpe itd... Jackson je kmalu na to dobil Montyonovo nagrado, ki je bila tedaj nekaj podobnejša kot Nobelova nagrada, Morton pa je mislil še bolj praktično in je rajši svoje pravice prodajal kot licence, kar mu je vrglo več stotisoč dolarjev.

In Horace Wels? Ko je izvedel, kakšen sloves sta si po svetu pridobila z narkozo prijatelj Morton in njegov znanci Jackson, se je napotil v Boston, odtod v Novi Jork, nato celo v Evropo, v Pariz in London, da bi izum rešil zase.

Smrt z lastnim izumom

Ni se mu posrečilo in moral se je vrnil v Hartford, da bo spet odpravil, razstavil in prodajal ptice. Ali ta posel ni donašal ne slave ne zasluga. 1. maja 1857. leta je policijski načelnik v Hartfordu ugotovil neki samomor. Samomor je napravil nekdanji zobozdravnik Horace Wels, po vsej priliki zaradi bede. Izvršil pa je samomor tako, da si je v banji prerezel žile, a da ne bi lastne smrti čutil, se je sam narkotiziral z žvepljenim etrom.

Tako je Horace Wels umrl s posmoto lastnega izuma, zgodovina velikih izumov in odkritij pa je k takim že napisanim pripisala spet novo tragično poglavje.

Najnovejši šlagerji za ples in petje vedno na ploščah

Zahajevanje brezplačne sezname!

RESMAN LOJZE - Ljubljana
Cesta 29. oktobra (Rimska) št. 21
Telefon 44-90

Z ROKE MU JE BRAŁA

NAPISAL J. H. RÖSLER

Zamudi priložnost, kdor hočeš!

Edvard je ne bo.

>Lepo vreme je danes!«

>Zelo lepo!«

>Upajmo, da bo tako tudi ostalo!«

>Upajmo!«

Dama v zdraviliškem parku se jo nasmehuja.

Prijazne je pogledala mlajšega go-

sposa.

Mlajši gospod je bil pa ves vnet.

>Ali bi se lahko...«

>Prosim?«

>Ali bi se lahko zvečer spet vi-

dela?«

>Zakaj ne?«

>Na sestanku?«

>Pridem.«

>Čudovito!«

Edvard se je ogrel.

>Očarljivi se mi zide, draga gospa!«

>To se lepo sliši.«

>Ali se vam tudi jaz zdám — mi-

slim, če se vam tudi jaz zdám vsaj

prikupen?«

>Celo zelo prikupni!«

Edvardov obraz je žarel.

>Nocjo bo lep večer!«